

NOUSE HARMAAPÄÄN EDESSÄ

Vanhusasiavaltuutettu-hankkeen arviointia media-analyysin avulla

Riitta-Liisa Kanninen

Opinnäytetyö
Syyskuu 2009

Sosiaaliala

Tekijä(t) KANNIAINEN, Riitta-Liisa	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 20.08.2009
	Sivumäärä 48	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Nouse harmaapään edessä. Vanhusasiavaltuutettu-hankkeen arviointia media-analyysin avulla.		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KOKKO, Marja-Liisa		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän sotainvalidien asuntosäätiö		
Tiivistelmä <p>Vanhusväestön määrä Suomessa suhteessa muuhun väestöön kasvaa nopeasti. Vanhuksilla ei ole niin sanottuja subjektiivisia oikeuksia vaan vanhusten oikeus hoivapalveluihin on määritelty sosiaalihuollon yleislainsäädännössä. Tämän hetkinen vanhusten asema herättää paljon julkista keskustelua. Vanhusten kaltoin kohtelu on valitettavan yleistä. Opinnäytetyössä peilataan ensisijaisesti heikoimmassa asemassa olevien vanhusten asemaa Suomessa.</p> <p>Sotainvalidien asuntosäätiö sai vanhusasiavaltuutettu toimintamallin kehittämiseksi rahoituksen Raha-automaattiyhdistykseltä vuosille 2007–2009. Pilottihanke käynnistyi Keski-Suomessa syksyllä 2007. Hankkeen ensisijainen tarkoitus on saada ikääntyvien ihmisten ääni ja näkökulma esille.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena on hyödyttää Vanhusasiavaltuutettu-hanketta loppuarvioinnissa sekä mahdollisesti muuten edistää vanhusasiaa. Tarkoituksena oli selvittää tutkimusaineistona olevista artikkeleista, millainen vanhusasiavaltuutetun työnkuva artikkelien perusteella on, millainen on tarve vanhusasiavaltuutetulle, miten vanhusten ääni kuuluu artikkeleista sekä miten focus muuttuu uutisoinnin edetessä. Tutkimusmenetelmänä on käytetty laadullista sisällönanalyysiä.</p> <p>Tutkimus osoitti, että vanhusasiavaltuutetun tehtävät ovat kohtaaminen, vaikuttamistyö, aseman vahvistaminen, imagotyö, neuvonta sekä ennaltaehkäisevätyö (ei lainvalvonta). Tutkimuksen mukaan yhteiskunnassa olisi tarvetta vanhusasiavaltuutetulle. Vanhusten ääni artikkeleissa kuului pääsääntöisesti vanhusasiavaltuutettu Pauliina Takalan äänenä, mutta myös vanhusten omaisten sekä asiantuntijoiden äänenä. Uutisoinnin focus oli aineiston alkupuolella hankkeen esittelyssä ja loppupuolella tuli selkeämmin esille vanhusasiavaltuutetun viran perustamistarve sekä vanhuspalvelulain tarve.</p> <p>Eliniän lisääntyminen, kohonnut elintaso ja lääketieteen kehittyminen ovat tuoneet mukanaan tarpeen uusille toimenpiteille vanhustyön kehittämiseksi. On syntynyt tarve keskustella mahdollisista lainsäädännön muutoksista ja vanhusasiavaltuutetun viran perustamisesta.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Vanhuus, vanhusten asema, vanhusten oikeudet, vanhusasiavaltuutettu		
Muut tiedot		

Author(s)	Type of publication	Date
KANNIAINEN, Riitta-Liisa	Bachelor's Thesis	20.08.2009
	Pages	Language
	48	Finnish
	Confidential	Permission for web publication
	() Until	(X)
Title		
Rise in front of the grayhaired. Assessment of the project Ombudsman for Aged with the help of media analysis.		
Degree Programme		
Degree Programme of Social Services		
Tutor(s)		
KOKKO, Marja-Liisa		
Assigned by		
Disabled soldiers housefoundation of Jyväskylä		
Abstract		
<p>The number of elderly in Finland is growing rapidly compared to the other population. The aged do not have the so called subjective rights but their right to nursing services is defined in the general legislation of social welfare services. The present situation of the aged arouses a lot of public discussion. Their cruel treatment is unfortunately common. This thesis deals mainly with the situation of the aged in Finland who are most vulnerable.</p> <p>Foundation for Disabled Soldier Housing received financing for the time period of 2007-2009 from the Finnish Slot Maschine Association for developing an operations model for the position of ombudsman for aged. A pilot project was started in Middle Finland in fall 2007. The primary goal of the project was to raise the voice and perspective of the aged into the public discussion.</p> <p>The aim of this thesis was to benefit the project Ombudsman for Aged in its final assessment as well as to promote in other possible ways the situation of the aged. The purpose was to find out from the articles serving as research material what kind of job description the ombudsman for aged has on the basis of the articles, what kind of need there is for such an ombudsman, how the voice of the aged is heard through the articles as well as how the focus changes when the news about the matter increases. The research method used was qualitative content analysis.</p> <p>The research revealed that the tasks of the ombudsman for aged were encountering, influencing others, strengthening of the position, image building, counselling and preventive work (but not law enforcement). According to the research there is a need for an ombudsman for aged in Finnish society. The voice of the aged in the articles was heard primarily through Pauliina Takala, an ombudsman for aged, but also through the relatives of the aged and professionals. The focus in articles at the beginning was in introducing the project but at the end the need to create a new post for an ombudsman for aged and the need for specific legislation for aged were clearly brought up.</p> <p>Increasing life expectancy, growing standard of living and progress of medicine have all brought along a need for new measures in order to develop the work with the aged. Now it is needed to discuss the possible changes in legislation and creating a post for an ombudsman for aged.</p>		
Keywords		
Old age, situation of aged, rights of aged, ombudsman for aged		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	3
2 VANHUSTEN ASEMA SUOMESSA	5
2.1 Vallitseva vanhuskäsitys Suomessa.....	8
2.2 Vanhukset ja ihmisoikeudet Suomessa	8
3 VANHUSKYSYMYKSEN ERITYISYYS	9
4 ASIAMIESMALLEJA.....	11
4.1 Lapsiasiavaltuutettu	11
4.2 Vähemmistövaltuutettu	12
4.3 Tasa-arvovaltuutettu	14
4.4 Päihdeasiamies.....	14
5 VANHUSASIAVALTUUTETTU-HANKKEEN TOIMINNAN KUVAUS.....	15
5.1 Miksi vanhusasiamies?	16
5.2 Julkisuus antaa asialle näkyvyyttä.....	18
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	20
6.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus.....	20
6.2 Tutkimuskysymykset.....	20
6.3 Tutkimusmenetelmät.....	21
6.4 Sisällönanalyysi.....	21
6.5 Tutkimuksen aineisto	22
6.6 Aineiston käsittely ja analysointi	24
6.7 Tutkimuksen luotettavuus.....	26
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
7.1 Vanhusasiavaltuutetun työn sisällön hahmottuminen	28

7.2 Vanhusasiavaltuutetun tarve	30
7.3 Vanhusten ääni artikkeleissa	35
7.4 Uutisoinnin fokus artikkeleiden alku- ja loppupuolella	38
8 POHDINTA	39
LÄHTEET	44
LIITTEET	47
 Liite 1. Artikkelikokoelma	47

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Lehdet, joista artikkelit on otettu tutkimukseen	24
TAULUKKO 2. Vanhusasiavaltuutetun tehtävät artikkelien mukaan.....	30

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö pohjautuu Keski-Suomessa syksyllä 2007 käynnistyneeseen pilottihankkeeseen, jonka tarkoituksena on vanhusasiavaltuutetun toimintamallin kehittäminen. Tavoitteena on, että tämä opinnäytetyö olisi hyödyksi Vanhusasiavaltuutettu-hankkeen loppuarvioinnissa. Hankkeelle saatiin Ray:n rahoitus vuosille 2007–2009. Toiminta alkoi elokuussa 2007 ja sen suunnittelijaksi siirtyi Telkänpesän palvelutalon johtaja Pauliina Takala. Hankkeen toiminta-alue on Keski-Suomi, mutta maan ainoalla vanhusasiavaltuutetulla on ollut kysyntää laajemminkin. Hankkeen päätavoitteeksi nousi ikääntyvien äänen ja näkökulman esille tuominen. (Vanhusasiavaltuutetun toimintamallin kehittäminen 2008, 12.) Hankkeen alkuvalmistelujen jälkeen Takala aloitti työn vanhusasiavaltuutettuna vuoden 2008 alusta. Vanhusasiavaltuutettu tekee työtä ikääntyvien asian esille nostamiseksi toimien silminä, korvina ja suuna niille, jotka eivät enää pysty omaan edunvalvontaansa. Tässä opinnäytteessä tutkitaan Vanhusasiavaltuutettu-hankkeeseen liittyvän lehti uutisoinnin sisältöä. Tarkoituksena on selvittää, mikä vanhusasiavaltuutetun työnkuva artikkeleiden perusteella on, ja miten vanhusten ääni kuuluu artikkeleissa. Lisäksi tutkitaan muuttuuko uutisoinnin fokus alku- ja loppuvaiheessa aineistoa ja vastaavasti hankkeen edetessä kronologisesti. Tämä opinnäytetyö lähti vireille keväällä 2008, jolloin olin työharjoittelussa Vanhusasiavaltuutettu-hankkeessa. Työharjoittelun aikana ohjausryhmän palaverissa ilmeni, että olisi tarvetta tutkia hankkeeseen liittyvää uutisointia.

Vuodesta 2006 on käyty laajamittaista yhteiskunnallista keskustelua mahdollisesta valtakunnallisesta vanhusasiavaltuutetun viran perustamisesta. Monet tahot ovat esittäneet viran perustamista, mutta kuitenkin valtion hallinto ei ole vastannut keskusteluun toimenpiteillä.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti selvityshenkilön 7.2.2006 laatimaan esityksen niistä toimenpiteistä, joiden avulla vanhustyötä sekä geriatria hoitoa voitaisiin kehittää vastaamaan uusinta tutkimustietoa. Selvityshenkilöksi valittiin LKT, yleislääketieteen professori, ylilääkäri Sirkka-Liisa Kivelä. (Kivelä 2006, 9.)

Raportissaan Kivelä esittää vanhusasiamiehen toimiston perustamista. (Kivelä 2006, 99.)

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus esitti sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle lausunnon, joka koski edellä mainittua Sirkka-Liisa Kivelän raporttia. Lausunnossaan kirkkohallitus tuo esille, että esitys vanhusasiamiehen viran perustamisesta on ajankohtainen. Kirkkohallituksen näkemyksen mukaan vanhusasiamies saisi vanhusten äänen kantautumaan paremmin päättäjien korviin. (Kirkkohallitus 2006, 1,4.) Kristillisdemokraattien lakialoitteessa 5.12.2006 muistutettiin myös Kivelän ehdotuksesta vanhusasiamiehen toimiston perustamisesta (Essayah 2006). Sosiaalidemokraattien Satu Taiveaho on myös tehnyt valtakunnallisesta vanhusasiavaltuutetusta toimenpideoitteen, jossa hän muistuttaa Kivelän raportin ehdotuksista. Toimenpideoitteen on allekirjoittanut 29 sosiaalidemokraattia, kahdeksan vasemmistolaista, kolme vihreää, kaksi perussuomalaista, yksi kristillisdemokraatti ja yksi keskustalainen. (Taiveaho 2008.)

Lisäksi Oulun läänin rintamaveteraanien neuvottelukunta on tehnyt esityksen valtioneuvosteolle valtakunnallisen vanhusasiavaltuutetun viran vauhdittamiseksi. Esitys tuotiin julki syksyllä 2007 neuvottelukunnan syyskokouksessa. Esityksessä mainitaan Kivelän ehdotus ja todetaan, että aiemmat toimenpiteet eivät ole johtaneet vanhuslainsäädännön aikaansaamiseen eivätkä vanhusasiamiesvirkaan. (Oulun läänin rintamaveteraanien neuvottelukunta 2008.)

Edellä mainittujen ehdotusten ja esitysten sekä muun yhteiskunnallisen keskustelun vauhdittamana Jyväskylän Sotainvalidien Asuntosäätiö haki Raha-automaattiyhdistykseltä rahoitusta vanhusasiavaltuutettu toiminnan suunnitteluun ja pilottimaisen toiminnan käynnistämiseen.

Julkisessa keskustelussa vanhus -sanana käyttö on vähentynyt. Sen sijaan käytetään usein sanoja seniori tai ikääntynyt. Tässä tutkimuksessa vanhuuden puolustukseksi käytetään tietoisesti sanaa vanhus. Jokainen on joskus vanha, jos saa elämänsä ehtoole asti elää. Ihmisen elämä tulee täydeksi ja kokonaiseksi iän ja elämäkokemuksen mukana. Arvostava ja kunnioittava suhtautuminen toista ihmistä

kohtaan on hyvää käytöstä, elämän kunnioittamista ja sydämen sivistystä kohdistuen elämänsä kaikkii eri vaiheisiin.

Vanhuuden alkamisen ikäraja on vaikeasti määriteltävissä. Monien tutkijoiden näkemys on, että vanhuus alkaa 75 vuoden iässä. (Niemi 2003, 94.) Ihmisen kokemus omasta terveyden tilasta ja toimintakyvystä on aina yksilöllinen. Joku voi kokea olevansa vielä 95-vuotiaana kuin ”tyttönen” tai ”poikanen”. Tässä opinnäytetyössä peilataan ensisijaisesti kaikista heikoimmassa asemassa olevien vanhusten tilaa suomalaisessa yhteiskunnassa; ihmisiä, jotka ovat aikuisia ja juridisesti päätösvaltaisia, mutta vanhuuden tuomat muutokset ovat heikentäneet heidän kompetenssiaan ja siten myös autonomista asemaansa, jopa vieneet sen. Joku muu tekee päätöksiä toimintakyvyltään heikentyneen vanhuksen puolesta. Tämä asetelma vaatii hyvinvointiyhteiskunnassa eettistä pohdintaa. Kenellä on vastuu vanhusväestöstä? Tarvitaanko vanhuksia suojaavaa lainsäädäntöä? Onko yhteiskunnassa eriarvoisia ihmisiä?

Tutkimuksen tehtävä ja tavoite on hyödyttää Vanhusasiavaltuutettu -hanketta sekä tuoda esille niitä lähtökohtia, jotka edellyttävät vanhusten aseman ja oikeuksien arviointia suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa.

2 VANHUSTEN ASEMA SUOMESSA

Suomessa kuntien itsenäisestä asemasta johtuen kunnilla on laaja harkintavalta toteuttaa vanhuspalveluja. Sosiaali- ja terveyshuollon järjestämisvelvollisuus on määritelty pääsääntöisesti puitelainsäädännössä, poikkeuksina ovat kuitenkin esimerkiksi vammaispalvelulaki ja laki lasten päivähoidosta, joiden mukaiset palvelut kunnan on tuotettava riippumatta kunnan taloudellisesta tilanteesta. (Lehtonen 2007, 248–249.) Nämä niin sanotut subjektiiviset oikeudet parantavat palveluiden saatavuutta ja asiakkaan oikeusturvaa, koska niitä voi tarvittaessa vaatia tuomioistuimen kautta (Kuntien sosiaali- ja terveyspalveluja säätelevät lait 2001; Lehtonen 2007, 248.) Vanhustyötä määrittelevä lainsäädäntö heijastaa toisaalta yhteiskunnan arvoja ja toisaalta määrittää mihin käytettävissä olevat resurssit

kohdennetaan. (Lehtonen 2007, 246). Kunnissa poliittisia päätöksiä tehdään ristiriitaisissa tilanteissa. Päätösten tulee olla eettisiä ja niiden on toteutettava yhteiskunnallista perustehtävää, toisaalta päätöksentekoa rajoittavat kuntatalouden reunaehdot ja vaatimus tuloksellisuudesta ja taloudellisesta tehokkuudesta. (Kananaja, Niiranen & Jokiranta 2008, 216–217.)

Suomen perustuslain 19 §:n perusoikeussäännös turvaa vanhuksille oikeuden perushuolenpitoon. Vanhusten hoivan järjestämisestä ei ole erillissäännöksiä vaan oikeus hoivapalveluihin on määritelty sosiaalihuollon yleislainsäädännössä. (Lehtonen 2007, 246.) Perustuslaissa sanotaan, että jokaisella joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon (L 11.6.1999/731).

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliiton laatima Ikäihmisten palvelujen laatusuositus (Ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskeva laatusuositus) vuodelta 2008 ohjaa kuntien järjestämää vanhustenhuoltoa. Laatusuosituksella halutaan edistää ikäihmisten hyvinvointia ja terveyttä sekä parantaa palvelujen vaikuttavuutta ja laatua. Laatusuositus on väline, jolla kunnat ja yhteistoiminta-alueet voivat arvioida ja kehittää ikääntyneiden palveluja. (Ikäihmisten palvelujen laatusuositus 2008, 3.) Palvelujen toteuttamisen valvonta- ja ohjaustehtävät kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle (Lehtonen 2007, 246). Lehtosen (2007, 246) mielestä sosiaalihuoltolain yleissäännökset eivät ole riittäviä turvaamaan vanhuksen oikeutta asianmukaiseen hoivaan ja siksi olisi laadittava erillinen laki, joka koskisi vanhuspalveluja. Hän lisäisi myös kuluttajansuojan koskemaan julkisyhteisöjen yksityiseltä palveluntuottajalta hankkimia vanhusten hoivapalveluita. (Mts. 246.)

Suomessa käydään paljon ikäpoliittisia keskusteluja. Ikärakenteen muutokset, yhteiskunnan rakenteelliset muutokset, työmarkkinoiden muutokset sekä markkinataloudessa kiristynyt kilpailu luovat haasteita vanhuspalvelujen toteuttamiseen. Pekka Parkkinen Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta on laatinut raportin Suomen ja muiden unionimaiden väestön rakenne vuoteen 2050. Raportti on valmistunut vuonna 2002. Raportin mukaan Suomessa, kuten muissakin EU-maissa, väestö vanhenee eliniän nousemisen ja kuolleisuuden alenemisen johdosta. (Parkkinen 2002, 1.) Vanhusten osuus, suhteessa muuhun väestöön, on

nopeassa kasvussa. Suomessa suurimmat ikäluokat ovat syntyneet 1940-luvulla, kun muissa EU-maissa suurimmat ikäluokat ovat syntyneet keskimäärin 15 vuotta myöhemmin. (Parkkinen 2002, 21.) Vanhusväestön osuus koko väestöstä on nyt noin 15 prosenttia ja vuonna 2030 se on noin 24 prosenttia. Vuonna 2030 vanhin ikäluokka suurista ikäluokista täyttää 85 vuotta. Kun suuret ikäluokat (1947–1950 syntyneet) vanhenevat, niin ei ole itsestään selvää, että he saisivat tarvittaessa turvallisen ja hyvän hoitopaikan. (Jyrkämä 2007.)

Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmassa lukee, että vanhusväestön oikeus hyvään hoitoon turvataan. Tavoitteena on vahvistaa kotihoitoa sekä kehittää kotihoitoa tukevia palveluja. Hallitusohjelmaan sisältyy myös lupaus vanhustenhoitoon liittyvien tukien ja palvelujen, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen, omaishoidon tuen ja kotitalousvähennyksen yhteensovittaminen. Vanhusten mahdollisuuksia mielenterveyspalveluihin olisi tarkoitus myös parantaa. Ikääntyvien neuvonta- ja palveluverkoston luominen kattavasti koko maahan on yksi hallitusohjelman tavoitteista ja kuten ennaltaehkäisevien kotikäyntien lisääminenkin. Lisäksi hallitus aikoo parantaa omaishoitajien asemaa ja kehittää koko omaishoitajärjestelmää ja pitää huoli omaishoitajien jaksamisesta mahdollistamalla heille lakisääteisten vapaapäiviin sijaisapu. (Hallitusohjelma 2007.) Hallitusohjelmaan on toimintasuunnitelma, jonka ovat hyväksyneet hallitukseen osallistuvat puolueet. Hallituspuolueina Vanhasen II hallituksessa ovat siis Suomen Keskusta, Kansallinen Kokoomus, Vihreä liitto ja Ruotsalainen kansanpuolue.

Kun sosiaaliturvajärjestelmää alettiin rakentaa, tavoitteeksi asetettiin tarjota tukipalveluja tilanteessa, jossa ihmisen omat voimavarat ehtyvät. Eläkejärjestelyt turvaavat toimeentulon vanhuuden aikana ja vanhustenhuolto tulee apuun toimintakyvyn heikentyessä. Nytemmin, vaatimustason kasvaessa, on huomattu, että laadukkaat palvelut ovat odotettua kalliimpia. (Lehto 2002, 18.) Kasvava vanhusväestö aiheuttaa paineita sosiaaliturvajärjestelmälle. Esimerkiksi kotihoidon piirissä on pääsääntöisesti vanhuksia, kun aikaisemmin lapsiperheet saivat kotihoidosta palveluita matalan kynnyksen periaatteella. Sosiaalipolitiikan piiriin tulee väestön ikääntymisen myötä entistä moninaisemmissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä. Globalisaatio ja maahanmuutto lisäävät monikulttuurisuutta. Muutosten vuoksi tarvitaan uusia toiminta- ja lähestymistapoja. (Kananoja ym. 2008, 68.)

2.1 Vallitseva vanhuskäsitys Suomessa

Turun Sanomissa olleessa artikkelissa (Peuhkuri 2009) Sirkka-Liisa Kivelän mukaan suomalainen kulttuuri on vanhuskielainen. Kivelä näkee vanhuskielteisyyden taustalla kuoleman pelon. Vanhuudesta ei haluta puhua, vanhukset mitätöidään ja laitetaan hoito- ja saattokoteihin, jottei kuolema olisi niin lähellä ihmisten arkea. (Peuhkuri 2006.) Toisessa artikkelissa (Tapaninen 2007) Kivelä puhuu siitä, miten vanhuus edeltää kuolemaa ja ihmiset käyttävät kuoleman kieltämistä suojautumiskeinona. Raihnaisen vanhuksen kohtaaminen muistuttaa ihmisiä omasta kuolemasta. Hoito- ja sosiaalialalla ei ole Kivelän mukaan riittävästi vanhustyön opintoja ja osaamista. Lääkärit määräävät lääkkeitä vanhuksille tarpeettomasti ja lääkärin geriatriinen osaaminen on pääsääntöisesti heikkoa. Laatuero vanhusten hoidossa kuntien ja eri yksiköiden välillä ovat kasvaneet suuriksi. Parhaimmillaan vanhukset saavat ihmisarvoista ja hyvää kohtelua ja heikoimmillaan he joutuvat kokemaan suoranaista kaltoin kohtelua. Kokonaisuudessaan huolta aiheuttaa yleinen hoitoetiikan rapautuminen vanhustyössä. (Tapaninen 2007.)

2.2 Vanhukset ja ihmisoikeudet Suomessa

Suomen hallitus antaa kerran vaalikauden aikana selvityksen Suomen ihmisoikeuspolitiikasta. Viimeisin selvitys ulkoasiainvaliokunnalle on annettu vuonna 2004. (Hallituksen ihmisoikeuspoliittinen selonteko 2006.) Selonteon mukaan ihmisoikeudet ovat universaaleja ja kuuluvat kaikille. Suomen kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan tavoitteissa on erillisinä ryhminä mainittu naiset, lapset, vähemmistöt, alkuperäiskansat sekä vammaiset sillä perusteella, että mainitut ryhmät joutuvat muita useammin syrjityksi. Ihmisoikeusselonteossa ei erikseen mainita, että vanhusten ihmisoikeuksiin tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Selonteossa on mainittu, että kansainvälinen ihmisoikeuspolitiikka ja ihmisoikeudet Suomessa liittyvät kiinteästi yhteen. Suomella on uskottavuutta viedä ihmisoikeusasioita kansainvälisesti eteenpäin, koska Suomessa toteutetaan ihmisoikeuksia, tasa-arvoa, hyvää hallintoa ja oikeusvaltiota. Selvityksessä on kuitenkin kohta, jossa myönnetään

Suomessakin olevan olennaisia ihmisoikeushaasteita. (Selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2004, 6.) Vanhuskysymystä Suomessa on tarkasteltava myös ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Tulevaan hallituksen ihmisoikeusselonteon yhdeksi uudeksi teemaksi on nostettu myös ikääntyvien oikeudet. Valtioneuvosto antanee uuden selonteon eduskunnalle elokuussa 2009 ulkoasiainministeriön esittelyssä. (Brax 2009.)

Suomi on sitoutunut YK:n yleismaailmalliseen ihmisoikeuksien julistukseen, joka on vuodelta 1948. YK:n ihmisoikeusjulistuksessa on kaikkiaan 30 artiklaa, jotka ovat tarkoitettu kaikkien kansojen ja kansakuntien tavoiteltaviksi yhteisiksi ihanteiksi myös yksilötasolla. Ihmisoikeusjulistuksen ensimmäisen artiklan mukaan *kaikki ihmisolennot syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.* Kolmannessa artiklassa on määritelty *kullakin yksilöllä olevan oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen.* Neljännessä ja viidennessä artiklassa sanotaan, että *ketään ei tulisi pitää epävapaina ja ketään ei saisi kohdella epäinhimillisesti tai alentavasti.* (YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus 1948.)

3 VANHUSKYSYMYKSEN ERITYISYYS

Ikääntymisen mukanaan tuomat suurimmat haasteet ovat vielä edessäpäin. Poliittisten päätösten ja ratkaisujen tulisi olla sellaisia, että ne kestävät eettisen tarkastelun. Tämän hetkinen vanhusväestöstä ja vanhuudesta käytävä keskustelu on ainakin implisiittisesti (julkilausumatonta, mutta asiayhteydestä pääteltävissä) eettistä. (Sarvimäki 2007, 261.) Lehtosen (2007, 246) mukaan huolenpitoa ja hoivaa tarvitsevat vanhukset ovat yhteiskunnassa erityisen haavoittuvassa asemassa (Lehtonen 2007, 246). Vanhuus tuo mukanaan tarvitsevuutta: dementoivia sairauksia, heikkoutta, fyysisistä ja psyykkistä sairautta, raihnaisuutta ja väsymystä, jotka asettavat esteitä yksilön autonomian toteutumiselle (Tedre 2003, 67). Se miten vanhuksista huolehditaan, heijastaa yhteiskunnan moraalista tasoa. Vanhuspalveluiden tulisi rakentua eettisesti kestäväälle pohjalle siten, että huolenpidon lisäksi

kiinnitettäisiin huomiota fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin kunnioittaen vanhuksen yksityisyyttä ja itsemääräämisoikeutta. (Lehtonen 2007, 246.)

Vanhuksen etääntyminen ydinperheestä ja huoltovastuun siirtyminen laitoshoidon piiriin on vääristänyt vanhuksen asemaa yhteiskunnassa. Huollon varassa olevien ihmisten ominaisarvo on heikompi kuin tuottavan väestön. Etäisyyden kasvaminen vanhuksiin on synnyttänyt kuvan persoonattomasta kansanosasta, jonka huoltovastuu on siirretty lähipiiriltä yhteiskunnalle. Aikaisemmin, esimoderneissa yhteisöissä, oli ratkaisevaa, että tiedot ja taidot siirtyivät sukupolvelta toiselle. Tiedon siirtyminen oli yhteisön elämän ja hyvinvoinnin kannalta ratkaisevaa. Vanhuksilla oli yhteisöissään ainutlaatuista tietoa. NykYTEKNOLOGIAN nopean kehityksen myötä uuden omaksumisesta on tullut välttämätöntä ja traditioiden säilyttämisestä ongelma. (Jääskeläinen 2004, 82–83.) Tämän suuntainen kehitys on murentanut kollektiivisesti vanhusten arvoa. Julkusen artikkelissa Koskisen (2004) mukaan, niin kauan kuin vanhuksia koskevia mainintoja löytyy kirjallisista lähteistä, niistä käy ilmi kaksijakoisuus. Vanhuuteen liitetään sekä *sairauksia, raihnaantumista, sivuun joutumista, syrjintää, yksinäisyyttä, elämästä luopumista* ja monesti myös *aineellista kurjuutta, että viisautta, valtaa, kypsyyttä, seesteisyyttä ja kunnioitusta*. Julkusen mukaan modernisoituminen on merkinnyt nuoruuden ihannoitua ja vanhojen siirtämistä syrjään. Julkunen viittaa Jyrkämään, jonka näkemys on, ettei vanhusten asema yhteisössä ja yhteiskunnassa koskaan ole ollut pelkästään auvoista ja että modernisoituminen olisi yksiselitteisesti heikentänyt vanhusten asemaa. (Julkunen 2008, 18–19.)

Yksilönä voi vaikuttaa omaan ikääntymiseensä ja yhteiskunnan kautta myös kollektiivisesti vanhusväestön elinoloihin. Vastuu ikääntymisestä ja vanhuuden tuomista haasteista on yhteinen. Marxilaiseen ajatteluun pohjautuvat filosofiat korostavat yhteistä vastuuta ikääntymisestä ja vanhuudesta. Eksistentiaalistiset ajattelijat, kuten Heidegger (1962) ja Sartre (1986), puolestaan painottavat ihmisen yksilön vastuuta: ihminen luo itsensä valinnoillaan ja teoillaan. Ihmisen teot ja valinnat vaikuttavat väistämättä toisiin ihmisiin ja siksi vastuu jokaisella on itsensä lisäksi myös toisista ihmisistä. Sosiaali- ja terveysministeriön asiakirjoissa on tiedostettu sekä yksilöllinen että yhteisöllinen vastuu, mutta se ei varsinaisesti

asiakirjoissa näy. Vastuun eettistä olemusta ei yleensäkään syvemmin pohdita virallisissa dokumenteissa. (Sarvimäki 2007, 258–259.)

Niemelä (2003, 86, 95–97) on tarkastellut eri elämänvaiheisiin liittyviä turvattomuuden kokemuksia. Hänen mukaansa vanhuksille tyypillinen turvattomuuden muoto on huoli ja pelko omasta eläkkeellä selviytymisestäään sekä globaaleista asioista. Huolta aiheuttavat eläketulojen niukkuus, pelko eläkkeiden leikkaamisesta ja yksin asumisesta sekä riippuvuus toisista ihmisistä. Arvojen kovuus ja yleinen solidaarisuuden puute mietityttävät vanhuksia myös aiempaa enemmän.

4 ASIAMIESMALLEJA

Oikeudellisen kontrollijärjestelmän rinnalle on tuotu erilaisia asiamiehiä, joiden tehtävänä on valvoa asiakkaan oikeuksia ja yleistä etua. Asiamiesten toiminnan toivotaan vähentävän valituksia sosiaali- ja terveyshuollon epäkohdista hallintotuomioistuimiin sekä lisäävän palveluiden asiakaslähtöisyyttä ja joustavuutta. (Lehtonen 2007, 248.) Esimerkkeinä asiamiehistä ovat sosiaaliasiamiehet kunnissa, laitospotilasasiamiehet sekä valtakunnalliset lapsiasia-, vähemmistö- ja tasa-arvovaltuutettu. Lapsiasia-, vähemmistö- ja tasa-arvovaltuutettuja yhdistää se, että ne ovat lainsäädännön määrittelemiä valtion virkoja ja toimivat ministeriöiden yhteydessä. Valtakunnallisesti toimii myös päihdeasiamies, jonka toiminta on raha-automaattiyhdistyksen rahoittamaa hankepohjaista toimintaa.

4.1 Lapsiasiavaltuutettu

Lapsiasiavaltuutettu on toiminut Suomessa 1.9.2005 lähtien. Viran perustana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Lapsiasiavaltuutetun viran perustamiseksi tehtiin eduskunnassa useita aloitteita 1990-luvulla, kunnes sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 2003 määräaikaisen Suomen lapsiasiaain toimikunnan. Suomen lapsiasiaain toimikunta oli YK:n yleiskokouksen lasten erityisistunnossa hyväksytyn loppuasiakirjan edellyttämä kansallinen elin, jonka tarkoituksena oli edistää lasten asemaa. Toimikunnan laatiman esityksen pohjalta hallitus laati eduskunnalle esityksen

lapsiasiavaltuutettua koskevasta laista. Laki lapsiasiavaltuutetusta tuli voimaan 1. syyskuuta 2005. (Taustaa pähkinänkuoressa 2009.)

Lain mukaan lapsiasiavaltuutetun tehtävät ovat seuraavat (Lapsiasiavaltuutetun tehtävät 2009):

1. lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen seuranta
2. päätöksentekijöihin vaikuttaminen lapsinäkökulmasta
3. yhteydenpito lapsiin ja nuoriin ja heiltä saadun tiedon välittäminen päätöksentekijöille
4. lapsia koskevan tiedon välittäminen lasten parissa työskenteleville, viranomaisille ja muulle väestölle
5. yhteistyön kehittäminen lapsipolitiikan toimijoiden välille
6. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen edistäminen.

Viran perustamisesta lähtien lapsiasiavaltuutettuna on toiminut Maria-Kaisa Aula. Lapsiasiavaltuutettu toimii hallinnollisesti sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä itsenäisenä viranomaisena siten, ettei ministeriö ohjaa valtuutetun toimintaa. Lapsiasiavaltuutettu ei ratkaise yksittäisten lasten tai perheiden pulmia, eikä voi muuttaa viranomaisten päätöksiä. Lapsiasiavaltuutetun tehtävä on edistää lasten asemaa ja oikeuksia Suomessa. Hän puhuu lasten puolesta yhteiskunnassa ja herättelee päättäjiä. (Perustietoa 2009.)

4.2 Vähemmistövaltuutettu

Vähemmistövaltuutettu on viranomainen, joka valvoo yhdenvertaisuuslain etnisen syrjimättömyyden toteutumista Suomessa. Hän toimii etnisen syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Vähemmistövaltuutettu puuttuu syrjintään myös erilaisin lausunnoin ja kannanotoin. Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta on säädetty 13.7.2001. (Tietoa vähemmistövaltuutetusta 2009.)

Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on lain mukaan (L 13.7.2001/660):

1. valvoa yhdenvertaisuuslain (21/2004) noudattamista siten kuin mainitussa laissa säädetään;
2. edistää hyviä etnisiä suhteita yhteiskunnassa;
3. seurata ja parantaa ulkomaalaisten ja etnisten vähemmistöjen asemaa ja oikeuksia;
4. tehdä ja teettää riippumattomia selvityksiä etniseen syrjintään liittyvistä kysymyksistä;
5. raportoida yhdenvertaisuuden toteutumisesta eri etnisten ryhmien osalta sekä eri etnisten ryhmien oloista ja asemasta yhteiskunnassa sekä tehdä aloitteita havaitsemansa syrjinnän ja epäkohtien poistamiseksi;
6. antaa tietoja etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää sekä etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asemaa koskevasta lainsäädännöstä ja sen soveltamiskäytännöistä;
7. käyttää ulkomaalaislaissa (301/2004) säädettyä oikeuttaan tulla kuulluksi;
8. toimia kansallisena ihmiskaupparaporttoijana, joka:
 - a) seuraa ihmiskauppaan liittyviä ilmiöitä, kansainvälisten velvoitteiden toteutumista ja kansallisen lainsäädännön toimivuutta sekä raportoi niistä;
 - b) antaa ihmiskaupan vastaiseen toimintaan ja uhrin oikeuksien toteutumiseen liittyviä ehdotuksia, suosituksia, lausuntoja ja neuvoja;
 - c) pitää yhteyttä kansainvälisiin järjestöihin ihmiskauppaan liittyvissä kysymyksissä.

(30.12.2008/1109)

Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on lisäksi valvoa etnisestä alkuperästä riippumattoman tasa-arvoisen kohtelun toteutumista yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. (L 13.7.2001/660.)

Lainsäädäntö takaa vähemmistövaltuutetulle itsenäisen ja riippumattoman aseman. Vähemmistövaltuutetun toimisto on sijoitettu hallinnollisesti sisäasiainministeriön yhteyteen. Vähemmistövaltuutettuna toimii Johanna Suurpää.

4.3 Tasa-arvovaltuutettu

Tasa-arvolaki tuli voimaan 1.1.1987, jolloin myös tasa-arvovaltuutetun toimisto perustettiin. Heti alusta saakka tasa-arvovaltuutettua ovat työllistäneet syrjintäepäilyt työhönotossa tai palkkauksessa, määräaikaiset työsuhteet ja vanhempainvapaisiin sekä raskauteen liittyvät ongelmat, pääsääntöisesti siis työelämästä nousevat kysymykset. (Hiukan historiaa 2007.)

Tasa-arvovaltuutetun tehtävät ovat lain mukaan seuraavat (Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on 2009):

1. valvoa tasa-arvolain noudattamista ja erityisesti syrjintäkiellon ja syrjivän ilmoittelun kiellon noudattamista
2. edistää aloitteiden, neuvojen ja ohjeiden avulla lain tarkoituksen toteutumista
3. antaa tietoja tasa-arvolaista ja sen soveltamisesta
4. seurata naisten ja miesten tasa-arvon toteutumista yhteiskuntaelämän eri aloilla.

Laki tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta säädettiin 8.8.1986 (L 8.8.1986/610). Nykyinen tasa-arvovaltuutettu on Pirkko Mäkinen. Tasa-arvovaltuutettu toimii itsenäisenä lainvalvontaviranomaisena sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä.

4.4 Päihdeasiamies

Päihdeasiamiehen toimintaa rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Päihdeasiamiehen toiminta-alue on koko maa. Päihdeasiamies antaa tarvittaessa neuvoja päihdepalveluihin liittyvissä asioissa. Päihdeasiamiehen tarjoamat palvelut ovat maksuttomia ja hän on riippumaton palveluiden tuottajista. Päihdeasiamiehenä toimii Marjo Tervo ja hän toimii A-kiltojen Liitto ry:n yhteydessä. (Päihdeasiakkaiden edunvalvoja 2008.)

Lapsiasia-, vähemmistö- ja tasa-arvovaltuutettua yhdistää se, että heidän asemansa ja tehtävänsä on säädetty laissa. Heidän tulee lain mukaan esimerkiksi edistää oman ryhmänsä asemaa yhteiskunnassa ja valvoa, että edustamansa ryhmän oikeus toteutuu.

5 VANHUSASIAVALTUUTETTU-HANKKEEN TOIMINNAN KUVAUS

Sotainvalidien asuntosäätiö sai vanhusasiavaltuutettu toimintamallin kehittämiseksi rahoituksen Raha-automaattiyhdistykseltä vuosille 2007–2009. Toiminta käynnistyi vuoden 2007 elokuussa. Ensisijainen tavoite hankkeella on saada ikääntyvien ihmisten ääni ja näkökulma esille. Tarkoituksena on luoda uusia kanavia ikäihmisten mielipiteiden ja tarpeiden kuulemiseksi ja edistää poikkihallinnollista yhteistyötä eri toimijoiden kesken vanhusten palveluista ja asioista päätettäessä. (Perustietoa 2008; Vanhusasiavaltuutetun toimintamallin kehittäminen 2008, 12.)

Vanhusasiavaltuutettuna toimiva Pauliina Takala aloitti vanhusasiavaltuutettu toiminnan suunnittelemisen 1.8.2007. Takala on aiemmin työskennellyt muun muassa vanhusten palvelutalon johtajana 12 vuotta.

Vanhusasiavaltuutettu ei ole viranomainen, eikä näin ollen valvo lain toteutumista tai anna ratkaisuja yksittäisiin asioihin. Vanhusasiavaltuutettu edistää vanhusten asemaa mm. tekemällä aloitteita, vierailuja, selvitystyötä ja kannanottoja, antamalla neuvontaa sekä tapaamalla ikäihmisiä. Vanhusasiamies on verkostoitunut Keski-Suomessa laajasti ja käyttää näitä verkostoja vanhusten hyväksi. Vanhusasiavaltuutettu toiminnan tukena on laaja moniammatillinen ohjausryhmä, jolla on vahvaa gerontologista asiantuntemusta, muun muassa Jyväskylän yliopisto ja Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Ohjausryhmän jäsenten taustalla on yhteisöjä, jotka ovat edesauttaneet verkottumista ja näin myös perussanomien eteenpäin viemistä. (Perustietoa 2008.)

Keväällä 2009 vanhusasiavaltuutettu Pauliina Takala ovat työllistäneet yhteydenotot liittyen säästöihin ja leikkauksiin vanhustyössä, palvelumaksukäytäntöihin, vanhusten kohteluun ja palvelujen huonoon saatavuuteen. Myös tilaisuuksiin osallistuminen ja

tapaamiset ovat kuuluneet työnkuvaan. Aktiivisia yhteistyökumppaneita ovat olleet esimerkiksi lautakunnat, eläkeläisjärjestöt, vanhusneuvostot ja oppilaitokset. (Takala 2009.)

Vanhusasiavaltuutetun toimintaa ohjaavat seuraavat periaatteet (Perustietoa 2008):

1. Vanheneminen on luonnollista. Sairauskeskeisestä ja negatiivisesta vanhuskäsityksestä siirrytään inhimilliseen, vanhuutta arvostavaan asenteeseen. Kaikki vanhenemme ja jokaisella on oikeus vanheta rauhassa.
2. Ikääntyvillä on tarpeen tullen oikeus laadukkaisiin palveluihin turvallisessa ympäristössä. Palvelujärjestelmä ei saa olla iän perusteella syrjivä. Ihmisillä on oikeus hyvään elämään ja kuolemaan.
3. Kaikenikäisten yhteiskunta. Tavoitteena on nuorempien ihmisten solidaarisuuden kasvu ikääntyviä kohtaan. Yhä suurempi osa yhteiskunnan varoista ohjautuu tulevaisuudessa vanhusten palveluihin ja nuorempia ikäluokkia voi kannustaa hyväksymään tämä tosiasia.
4. Vanhustenhuollon työpaikkojen vetovoimaa ja alan imagoa on parannettava. Vanhustenhuollon osaamiseen ja työntekijöiden jaksamiseen kannattaa panostaa.

Vanhusasiavaltuutetun tehtäviä ei ole tarkemmin määritelty. Ne muodostuvat mahdollisesti hankkeen kuluessa. Vanhusten aseman ja oikeuksien kannalta on merkityksellistä, että säädettäisiin laki joka ohjaisi vanhustenhuoltoa ja vanhustenhuollon valvontaa. Lakisääteinen asema antaa esimerkiksi lapsiasiavaltuutetulle selkeät tehtävät, jotka ohjaavat hänen työtään.

5.1 Miksi vanhusasiamies?

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen tilaamassa selvityksessä Kivelän mukaan (2006,99) vanhusasiamiehen toimisto pitää perustaa siksi, että vanhusasiamies voisi edistää

hyvää vanhusten hoitoa ja vanhusten turvallisuutta, hänen tulisi myös valvoa vanhusten asemaan liittyvien lakien toteutumista sekä vanhusten kohteluun liittyvien kanteluiden asianmukaista käsittelyä. Vanhusasiamiehen tulisi myös seurata vanhustyötä, vanhusten turvallisuutta, vanhustenhoitoa ja vanhusten asemaa koskevien aloitteiden tekemistä eri päättäjätahoille. Toimistossa tulisi olla gerontologian asiantuntemusta. Lisäksi Kivelä nostaa esille vanhusväestön ongelmien lisääntymisen: alkoholiongelmat, itsemurhat, vanhusten pahoinpitelyt ja taloudellisen hyväksikäytön. Vanhusten turvallisuuden, hoidon, vanhustyön ja vanhusten tasavertaisen aseman turvaaminen edellyttävät Kivelän mielestä vanhusasiamiehen viran ja toimiston perustamista. (Kivelä 2006, 99.)

Kymmenennessä presidenttifoorumissa 12.5.2009 keskusteltiin perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta (Perus- ja ihmisoikeudet Presidenttifoorumin puheenaiheena). Oikeusministeri Tuija Brax nosti esille kolme teemaa, jotka ovat osa hallituksen tulevaa ihmisoikeusselontekoa. Yksi teemoista koski ikääntyneiden oikeuksia. Ikääntyneitä koskeva puheenosio sivusi neljää aihetta: ikääntyneiden asemaa ja sen parantamista, kuntien palveluja ikääntyneille, omaishoidon tuen kehittämistä ja vanhusasiamiesverkoston perustamista. Vanhusasiamiesten verkostosta Brax esitti seuraavaa:

Vanhusasiamiesten verkosto

Olen miettinyt, miten yhä paremmin voisimme nostaa esiin ikääntyvien palveluissa esiintyviä epäkohtia tai toisaalta onnistumisia. Toisinaan tähän tehtävään on esitetty vanhusvaltuutettua, joka valtakunnallisesti toimisi ikääntyneiden asioiden ajajana. Keski-Suomessa käynnistyneessä hankkeessa haetaan kokemuksia vanhusasiamiehen toiminnasta.

Valtakunnallista valtuutettua parempi keino voisi olla se, että paikallisesti tai alueellisesti valittaisiin vanhusasiamiehiä, jotka voisivat toimia tiiviissä yhteistyössä kuntien ja paikallisten järjestöjen kanssa ja nostaa esiin ajankohtaisia kehittämistarpeita siellä, missä ikääntyneiden palveluita tosiasiassa järjestetään. Nämä vanhusasiamiehet samalla muodostaisivat verkoston, joka voisi levittää hyviä käytäntöjä ja oppia toisiltaan siitä, miten ikääntyvien asioita voidaan ajaa parhaalla mahdollisella tavalla. (Brax 2009.)

Braxin esittämä asiamiesmalli olisi paikallinen, kuten kuntien sosiaaliasiamiehet tai laitoskohtaiset potilasasiamiehet. Paikallisuuden etuna olisivat lähiseudun toimijoiden

tuntemus ja paikallistuntemus, joita voisi hyödyntää vanhusten aseman edistämässä. Paikallisuus tai alueellinen asiamies olisi myös lähempänä vanhuksia ja vanhustyön kenttää kuin valtakunnallinen vanhusasiamies. Toisaalta valtakunnallisella vanhusasiavaltuutetulla voisi olla enemmän näkyvyyttä valtakunnan mediassa ja sitä kautta mahdollisuus tehdä herätteleviä keskustelunavauksia sekä vaikuttaa yleiseen vanhuskäsitykseen positiivisesti. Leinosen (2008,109) mukaan erilaisia väestöryhmiä edustavat valtuutetut voivat vahvistaa ryhmänsä osallisuuden ja kansalaisuuden tunnustamista. Vanhuuteen liittyy erityiskysymyksensä, joita vanhusasiavaltuutettu voi työstää ja tuoda julkiseen keskusteluun. (Leinonen 2008, 109.)

2.12.2008 on perustettu Suomeen Senioriliike, kansalaisjärjestö, jonka tarkoituksena on ajaa ikääntyvien ja iäkkäiden etuja (Suomen senioriliike 2008). Senioriliike on kerännyt kansalaisadressia vanhusasiavaltuutetun viran ja toimiston perustamiseksi. Senioriliikkeen mukaan virallista vanhusasiavaltuutettua tarvitaan siksi, koska vanhusten asema Suomessa ei ole muuten turvattu. Esimerkiksi kattavaa hoito- ja palveluketjua ei iäkkäillä ole, eivätkä sosiaalinen suojelu ja mielenterveyspalveluja ole riittävästi. Valtuutetun tehtävänä Senioriliikkeen mukaan tulisi olla koko iäkkään väestön etujen ja oikeuksien edistäminen ja puolustaminen, koska iäkkäisiin kuuluu paljon kansalasia, jotka eivät itse jaksaa tai osaa huolehtia etuuksistaan ja oikeuksistaan. (Adressi vanhusasiavaltuutetun perustamiseksi 2008.) Liikkeen hallituksen puheenjohtajana toimii Sirkka-Liisa Kivelä.

Perusteluna vanhusasiamiehen tarpeellisuudelle ovat huoli vanhusten asemasta ja oikeuksista. Vanhusasiamiestä/-miehiä tarvitaan vanhusten puolestapuhujiksi ja oikeuden valvojiksi. Huolena on myös asiantuntijuuden ja osaamisen riittämättömyys vanhustyössä. Vanhusasiamiestä tarvitaan, jotta voitaisiin vastata niihin haasteisiin, jotka ovat nopeasti muuttuvan yhteiskunnan ja vanhusväestön kasvusta johtuvia välittömiä ilmiöitä.

5.2 Julkisuus antaa asialle näkyvyyttä

Organisaation suhde mediaan on monisyinen: toisaalta julkisuusarvo on tärkeää, mutta toisaalta organisaatiolle merkitykselliset asiat eivät välttämättä ole se asia joka kiinnostaa mediaa. Organisaation johtoajatukset voivat joutua mediassa ennalta

arvaamattomiin yhteyksiin. Toimittajat valitsevat aiheensa mielensä mukaan ja voivat muokata niitä haluamallaan tavalla. Toimittajan työn perusarvoja ovat kriittisyys, epäily ja sananvapauden puolustaminen. (Saarinen 2007.) Joukkoviestintäala on hyväksynyt käyttöönsä Journalistin ohjeet, jotka antavat suomalaiselle itsesäätellylle vahvan perustan. Journalistin ohjeiden mukaan journalisti on ensisijaisesti vastuussa yleisölleen, jolla on oikeus saada tietää mitä yhteiskunnassa tapahtuu. Tiedon välitys ja vastaanotto tehdään journalistisin perustein, eikä tätä päätösvaltaa saa luovuttaa missään tapauksessa toimituksen ulkopuolelle. (Uuden journalistin ohjeet 2008.) Saarisen mukaan huonot uutiset ovat medialle hyviä uutisia ja hyvät uutiset eivät ole uutisia lainkaan. Uutisella pitää olla yhteiskunnallista merkitystä tai sen on vaikutettava moniin ihmisiin. Uutisen on oltava kiinnostava, dramaattinen, läheinen, ristiriitainen, helposti samaistuttava tai siinä on oltava mukana tunnettuja henkilöitä. (Saarinen 2007.)

Uutisen valintaan vaikuttavat muun muassa viestimen koko ja ilmestymistiheys, viestimen sijainti (paikallisuus), viestimen julkaisupolitiikka, kampanjointi ja mahdollinen painotus johonkin asiaan, kilpailutilanne, uutissyklin vaihtuminen, ajankohta, uutista tekevän toimittajan subjektiiviset näkemykset ja uutista tarjoavan henkilön painoarvo, asema, luotettavuus, tunnettuus ja tietämys. (Saarinen 2007.)

Vanhusasiavaltuutettu-hankkeen julkisuus lisää painetta päätöksentekoon, eivätkä vanhusten asiat ole niin helposti sivuutettavissa. Jo tieto vanhusasiavaltuutetun toiminnan olemassaolosta lisää eettistä työskentelyotetta vanhustyössä ja sitä kautta myös hyvää hoitoa. Vanhusasioiden julkisuus antaa läpinäkyvyyttä vanhuspalveluille ja pitää yllä vuorovaikutusta vanhusten ja suuren yleisön välillä. Vanhusasian julkisuus myös ylläpitää erittäin tärkeää yleistä arvokeskustelua vanhusten asemasta ja oikeuksista. (Takala 2009.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Vanhusasiameiestoiminnan käynnistyminen sai merkittävästi tilaa mediassa. Laaja kiinnostus yllätti hankkeen työntekijän ja taustavaikuttajat. Ilmeisesti julkiselle keskustelulle vanhusten asemasta on tarvetta. Olin työharjoittelussa hankkeessa keväällä huhti- ja toukokuussa 2008, jolloin minulle tarjottiin opinnäytetyön aiheeksi vanhusasiavaltuutettuun liittyvää uutisointia. Asia kiinnosti minua ja tuntui luontevalta tehdä opinnäytetyö vanhuksiin liittyen. Tämän tutkimuksen tavoitteena on hyödyttää Vanhusasiavaltuutettu-hanketta loppuarvioinnissa sekä mahdollisesti muuten edistää vanhusasiaa. Tarkoituksena on selvittää tutkimusaineistona olevasta artikkeleista, millainen vanhusasiavaltuutetun työnkuva artikkelien perusteella on ja miten vanhusten ääni kuuluu artikkeleissa. Lisäksi tutkitaan mihin kohdistuu uutisoinnin fokus alku- ja loppuvaiheessa aineistoa kronologisesti edettäessä.

Jo alusta asti oli selvää, että olisi hyvä tutkia sitä, miten Vanhusasiavaltuutettu-hanke on edistänyt vanhusten ääntä ja asemaa. Sittemmin tutkimuskysymykset ovat tarkentuneet. Ajatusprosessi opinnäytetyöhön liittyen käynnistyi välittömästi harjoittelun jälkeen, mutta teoreettisen viitekehyksen kokoamisen aloitin vasta keväällä 2009.

6.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset on jaettu kolmeen kohtaan. Ensimmäisessä kohdassa on kaksi rinnasteista kysymystä. Toisella ja kolmannella pääkysymyksellä on tarkentava alakysymys. Ensimmäisen pääkysymyksen teema on vanhusasiavaltuutetun työnkuva, toisen pääkysymyksen teema on vanhusten ääni ja kolmas teema on uutisoinnin painopisteen mahdollinen muutos.

1. Vanhusasiavaltuutetun työnkuva

- a. Millainen on vanhusasiavaltuutetun työnkuva artikkeleissa?
 - b. Millainen tarve on vanhusasiavaltuutetulle?
2. Miten vanhusten ääni kuuluu vanhusten ääni artikkeleissa?
 - keskeiset ulottuvuudet ja sisällöt
 3. Miten fokus muuttuu uutisoinnin kuluessa?

6.3 Tutkimusmenetelmät

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Kohdetta pyritään kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimaan kokonaisvaltaisesti. Todellisen elämän moninaisuus on otettava tutkittaessa huomioon. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa objektiivisuutta ei voida saavuttaa, koska tutkijan valinnat vaikuttavat tutkimuksen kulkuun. Tarkoituksena onkin löytää ja paljastaa tosiasioita, ei niinkään todistaa jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Tässä tutkimuksessa ”todellinen elämä” on lehtikirjoitusten todellisuutta.

Teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa on merkittävä ja siten myös välttämätön. Tutkimuksessa teoriaa tarvitaan aiheen taustoittamiseen sekä metodien, tutkimusetiikan ja luotettavuuden arviointiin ja kokonaisuudessaan tutkimuksen yhtenäisyyden kannalta teorian osuus on suuri. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 18.) Omassa opinnäytetyössäni olen pyrkinyt teoriaosuudessa kytkemään tutkimuksen kohteena olevan vanhusasiavaltuutettutoiminnan laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

6.4 Sisällönanalyysi

Tutkimuksen aineiston käsittelymenetelmäksi on valittu sisällönanalyysi, joka on yksi laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jonka avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Tämän analyysimenetelmän avulla voidaan tutkia täysin

strukturoimatontakin aineistoa. Tarkoitus on saada kuvaus jostakin ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka avulla etsitään tekstin merkityksiä. (Mts. 103–104.) Tässä tutkimuksessa pyritään löytämään vastaus tutkimuskysymyksiin pelkistämällä artikkelien sisältöä.

Sisällönanalyysi voidaan muodostaa aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä luokittelu perustuu aikaisempaan teoriaan tai malliin. Ensin kuvataan malli tai teoria, jonka pohjalta tutkittavat käsitteet määritellään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–117.) Teorialähtöinen analyysi voi myös perustua auktoriteetin esittämään ajatteluun. Ajatus on, että tutkittava ilmiö toisin sanoen määritellään aiemmin tunnetun mukaisesti. Aineiston analyysia ohjaa näin ollen aiemmin tiedon perusteella koottu kehys. Lyhyesti sanottuna teorialähtöisessä tutkimuksessa aineiston hankinta, aineiston analyysi ja raportointi pohjautuvat aiemmin koottuun teoreettiseen viitekehykseen. (Mts. 95–99.)

Tuomen ja Sarajärven teoksessa Sarajärven (2000) mukaan ensimmäinen vaihe teorialähtöisessä sisällönanalyysissä on analyysirungon muodostaminen. Analyysirunko voi olla strukturoitu tai hyvinkin väljä. Analyysirungon sisälle muodostetaan luokituksia ja kategorioita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.) Teorian pohjalta muodostetun analyysirungon jälkeen aineisto pelkistetään tutkimuskysymysten pohjalta. Pelkistetyistä ilmauksista yhdistetään yhteenkuuluvat asiat, joista muodostuu alaluokkia eli ryhmitellään aineisto. Kun alaluokat tutkimuksen edetessä muodostuvat, ne yhdistetään ja niistä muodostuu yläluokkia. (Mts. 108–115.)

6.5 Tutkimuksen aineisto

Kvalitatiivisen tutkimuksen yksi tyypillinen piirre on, että aineisto poimitaan harkinnanvaraisesti, teoreettisesti tai tarkoituksenmukaisesti. Näin ollen tutkimus perustuu suhteellisen pieneen tapausmäärään. Tarkoituksena ei olekaan pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin vaan kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai muodostamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 1998, 61.)

Yleisimmät aineistonkeruumenetelmät laadullisessa tutkimuksessa ovat haastattelu, havainnointi, erilaiset dokumentit tai kyselyt. Eri menetelmiä voidaan käyttää vaihtoehtoisina tai eri tavoin yhdisteltyinä riippuen tutkittavasta ongelmasta ja tutkimusresursseista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Tuomen ja Sarajärven (2009, 84) teoksessa Eskolan mukaan kirjallinen tutkimusmateriaali voidaan jakaa yksityisiin dokumentteihin ja joukkotiedotuksen tuotteisiin. Yksityiset dokumentit ovat esimerkiksi puheita, kirjeitä, päiväkirjoja ja muistelmia. Joukkotiedotuksen tuotteita ovat sanoma- ja aikakauslehdet, elokuvat, radio- ja TV-ohjelmat. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 84.)

Tässä tutkimuksessa on käytetty joukkotiedotuksen tuotteita ja siten muiden keräämää aineistoa, sekundaariaineistoa. Aineisto on kerätty projektin aikana sanoma- ja aikakauslehdistä. Artikkelit koskevat vanhusasiavaltuutettua tai vanhusasiavaltuutettu-hanketta. Kaikki artikkelit, jotka ovat löytyneet, on otettu tutkimukseen. Tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu vanhusasiavaltuutetun omat mielipidekirjoitukset. Määrällisesti artikkeleja on eniten vanhusasiavaltuutetun toiminnan alkupuolelta ilmeisesti aiheen uutuusarvon vuoksi. On kuitenkin otettava huomioon, että projektin kallistuttua loppupuolelle useat artikkelit ovat jääneet keräämättä, johtuen asiaan ”turtumisesta”. Toisaalta artikkeleja on ilmestynyt vähemmän hankkeen loppuvaiheessa verrattuna alkuvaiheeseen.

Opinnäytetyön tarkoitus on olla harjoitustyö, joka osoittaa tekijänsä oppineisuutta omalta alaltaan, siksi aineiston koko ei ole merkittävä kriteeri opinnäytetyössä. Laadullisten tutkimusten aineisto on pääsääntöisesti pieni verrattuna määrälliseen aineistoon (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Tutkittavia artikkeleita on yhteensä 33 ja ne ovat ilmestyneet 8.10.2007–4.3.2009. Luettelo tutkimuksen artikkeleista on liitteenä (LIITE 1). Tässä tutkimuksessa tutkitaan tekstisisältöä. Artikkelien kuvia ja kuvatekstejä hyödynnetään tutkimuksessa tukemaan tekstisisältöä.

TAULUKKO 1. Lehdet, joista artikkelit on otettu tutkimukseen.

Lehden nimi	Artikkelien lukumäärä
Aamulehti	5
Avain	1
EL sanomat	1
Gerontologia	1
Helsingin Sanomat	5
HelsinkiMissio	1
Jyväskylän Kaupunkilehti	1
Kaleva	1
Koillis-Häme	1
Keskisuomalainen	3
Kotiseudunsanomat	1
Kumppanit	1
Saarijärveläinen	1
Savon Sanomat	1
Sisä-Suomen lehti	1
Sosiaaliturva	1
Suomenmaa	1
Suupohjan Seutu	1
Suur-Jyväskylän lehti	2
Säynätsalon sanomat	1
Talentia	1
Tukipotti	1
Turun Sanomat	1
Vanhustyö	1
Viitasaaren Seutu	1
Wessmanni	1

6.6 Aineiston käsittely ja analysointi

Aloitin aineiston käsittelyn järjestelmällä artikkelit kronologisesti ja sen jälkeen luin artikkelit kahteen kertaan. Jaoin artikkelit neljän eri teeman alle:

1. artikkelit, joissa esitellään vanhusasiavaltuutetun toimintaa
2. artikkelit, joissa uutisoitiin tilaisuudesta, joka liittyi vanhusasiavaltuutettuun
3. artikkelit, joissa oli vanhusasiavaltuutetun näkemys asiantuntijana
4. artikkelit tai mielipidekirjoitukset, joissa sivuttiin vanhusasiameistoimintaa.

Ensimmäisen teeman alla olevat artikkelit olivat painottuneet hankkeen käynnistymisen alkupuolelle. Toisen teeman artikkeleihin liittyi vanhusasiavaltuutetun haastattelu ja monessa teeman artikkeleissa oli myös haastateltu vanhusta tai vanhustyön asiantuntijaa. Kolmas teema sisältää artikkelit, joissa on joko pyydettyä tai haastattelun yhteydessä vanhusasiavaltuutetun antama asiantuntijalausunto. Tässä yhteydessä tarkoitan asiantuntijalausunnolla sellaista viestiä, josta voidaan olettaa lausunnonantajalla olevan merkityksellistä ja erityistä tietoa jostakin asiasta. Näissä artikkeleissa on myös muita vanhustyön asiantuntijoiden lausuntoja sekä omaisten ja vanhusten haastatteluja. Neljäs teema muodostui niistä artikkeleista ja mielipidekirjoituksista, joissa vanhusasia nousi esille jossakin muussa yhteydessä, kuin liittyen vanhusasiavaltuutettu-hankkeeseen. Suurimassa osassa artikkeleita keskiössä on vanhusasiavaltuutettu Pauliina Takala ja siksi tutkimuksessa analysoidaan eniten hänen ”äänellään” puhuttuja asioita.

Jaoin tutkimuksen osiin siten, että ensimmäiseksi hain vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen (1a ja 1b). Jatkoin tutkimusta selvittämällä vastausta toiseen tutkimuskysymykseen sekä sen alakysymykseen ja lopuksi muodostin aineistoista vastauksen kolmanteen tutkimuskysymykseen ja sen alakysymykseen. Kolmannen tutkimuskysymyksen käsittelyssä olin jo niin monta kertaa käynyt aineiston läpi, että aineisto alkoi olla tuttua.

Tutkimuksen ensimmäisen osan aloitin rakentamalla väljän analyysirungon, johon muodostin lukemisen perusteella eli aineistolähtöisesti aineistosta luokituksia, esimerkiksi kohtaaminen, aseman vahvistaminen ja vaikuttamistyö. Luin aineiston kolmannen kerran alleviivaten aineistosta ne asiat, jotka olivat ensimmäisen tutkimuskysymyksen kannalta merkityksellisiä. Pelkistin aineistosta alleviivaamani ilmaukset ja listasin pelkistetyt ilmaukset aineiston artikkelien teemoittain. Etsin aineistosta samankaltaisuuksia, jotka luokittelin analyysirungon jäsenyyksen mukaan, siten, että samansisältöisistä alaluokista, esimerkiksi verkostoituminen, tien raivaus ja asenteisiin vaikuttaminen. Alaluokista muodostuivat yläluokat esimerkiksi kohtaaminen, aseman vahvistaminen, imagotyö ja vaikuttamistyö. Yhdistin lopulta yläluokat pääluokiksi esimerkiksi vanhusasiavaltuutetun tehtävät. Vastaavasti tein analyysirungon toisen tutkimuskysymyksen kohdalla. (ks. Tuomi & Sarajärvi 108–116.) Vastaus kolmanteen tutkimuskysymykseen muodostui pelkistysten perusteella.

Analyysiä helpotti se, että aineistosta pystyi koko ajan tarkistamaan epäselviä asioita sekä se, että aineistoon sai tarpeen mukaan tehdä merkintöjä.

6.7 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on merkityksellistä, että tutkimuksessa pyritään välttämään virheitä. Kaikissa tutkimuksissa arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa käytetään yleensä kahta eri käsitettä, reliabelius ja validius. Reliaabeliudella tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta toisin sanoen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tutkimustuloksia. Validius (pätevyys) tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata. Perinteisesti käsitteet reliabelius ja validius liitetään kvantitatiivisiin tutkimuksiin. Kuitenkin myös kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulee jotenkin arvioida, vaikka jokainen tutkimustilanne on ainutlaatuinen eivätkä tutkimuksen tulokset ole mitattavissa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tulee lisätä selostamalla tutkimusprosessi mahdollisimman tarkasti. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.) Pyrin avaamaan tutkimuksen kulun mahdollisimman tarkasti lukijalle sekä toteuttaman tutkimuksen huolellisesti.

Tutkimuksen lukijalle tulisi tutkimuksessa avata millä perusteella hän tekee luokitukset ja perustella miten tulkinnat ja päätelmät ovat muodostuneet. Lukijaa auttaa, jos tutkimuksen selostuksessa on suoria lainauksia tai muita autenttisia dokumentteja. (Hirsjärvi ym. 2009, 232–233.) Kuitenkin kvalitatiivisessa tutkimuksessa suuri vastuu tutkimuksen luotettavuudesta on tutkimuksen tekijällä. Se millaisia valintoja tutkija tekee jo tutkimuksen alkuvaiheessa. Tuomen ja Sarajärven (2009, 127) mukaan hyvää tutkimusta ohjaa tutkimuksen tekijän eettinen sitoutuneisuus.

Tässä tutkimuksessa on pyritty aineiston totuudenmukaiseen ja objektiiviseen analysointiin. Tuomen ja Sarajärven (2009, 136) mukaan on syytä ottaa huomioon, että tutkija on tutkimusasetelman luoja ja tulkitsija. Yksi tämän tutkimuksen lähtökohdista on nimenomaan peilata kaikista heikoimmassa asemassa olevan

vanhuksen asemaa ja kokemuksia. Tämä lähtökohta kuljettaa mielestäni lukijaa läpi tutkimuksen raportoinnin.

Tutkimusaineisto oli valmista sekundaariaineistoa, josta rajattiin pois vanhusasiavaltuutetun mielipidekirjoitukset. Rajausta helpotti se, että opinnäytetyö ei ole kuitenkaan kovin laaja. Tutkittavan aineiston on oltava riittävä tutkimuksen kannalta, mutta liian suuri aineisto saattaa jättää tutkimuksen ohueksi. Tutkimuksen aineistoa on tutkittu sisällönanalyysin keinoin. Nähdäkseni sisällönanalyysin avulla aineistosta saatiin sellaiset tutkimustulokset, jotka saisi joku toinenkin arvioija samasta aineistosta. Ainakin tutkimustulokset olisivat hyvin samankaltaiset, joskin painotukset ja näkökulma voisivat olla erilaiset.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tulokset esitetään tutkimuskysymysten mukaisesti. Ensin käydään läpi vanhusasiavaltuutetun työnkuvaa ja sitä millainen tarve vanhusasiamiehelle artikkelien mukaan on. Toisena kohtana pyritään selvittämään miten kuuluu vanhusten ääni artikkeleissa. Tässä vaiheessa nostetaan myös esille artikkelien keskeiset ulottuvuudet ja sisällöt. Lopuksi tarkastellaan muuttuuko uutisoinnin fokus uutisoinnin alku- ja loppuvaiheessa, jos fokus muuttuu, niin miten se muuttuu?

Monet eri tahot, politiikan toimijat ja vanhusjärjestöt, haluaisivat järkeistää ja uudistaa vanhuspalveluja. Kun pilottihanke Keski-Suomessa käynnistyi vanhusasiavaltuutetun toimintamallin kehittämiseksi, se herätti myös hämmennystä. Useimmat tahot haluaisivat toiminnan viralliseksi ja valtakunnalliseksi, mutta jos näin ei kuitenkaan tapahdu, voitaisiin pilottihankkeesta ottaa mallia muihinkin maakuntiin. Vanhusasiavaltuutetun toimintamalli voisi jopa kehittyä omaehtoisesti alhaalta ylös. (Määttä 2008.)

7.1 Vanhusasiavaltuutetun työn sisällön hahmottuminen

Pääluokkaan vanhusasiavaltuutetun tehtävät kuuluu kuusi osa-aluetta, jotka ovat kohtaaminen, vaikuttamistyö, aseman vahvistaminen, imagotyö, neuvonta ja ennaltaehkäisevä työ (ei lainvalvonta). Osa-alueet ovat satunnaisessa järjestyksessä. Vastaukset ensimmäiseen tutkimuskysymykseen muodostuivat artikkeleista pääsääntöisesti vanhusasiavaltuutetun ”äänellä”, joskin toimittajan välittämänä. Merkittäväksi osaksi vanhusasiavaltuutetun työtä artikkelien mukaan nousi *kohtaaminen*. Kohtaaminen ulottui artikkeleiden mukaan vanhusten lisäksi esimerkiksi omaisiin, vanhustyöntekijöihin ja kuntien luottamusmiehiin.

”Mielestäni työni tulee olemaan ennen kaikkea kohtaamista ja kuulolla olemista.” (6)

”...olisi aika kuulla myös heikoimpia vuodepotilaita..” (3)

”Yhteydenottoja ja yhteistyöpyyntöjä on tullut eri järjestöiltä ja yksittäisiltä ihmisiltä erittäin paljon.” (12)

”...valtuutetun tehtävänä on kuulla vanhuksia. (18)

Vaikuttamistyö on osa vanhusasiavaltuutetun työnkuvaa. Vaikuttamistyötä vanhusasiavaltuutettu tekee viemällä vanhusasiaa eteenpäin erilaisten vaikuttamiskanavien ja yhteistyötahojen kautta. Osana vaikuttamistyötä ovat myös erilaisten vaikutusmahdollisuuksien etsiminen ja kehittäminen.

”Vanhusasiavaltuutettu esittää asioista kannanottoja, tekee selvitystyötä ja aloitteita, ...” (30)

”Vaikuttamisen keinoja ovat esimerkiksi aloitteet ja kannanotot.” (6)

”Pitkällä tähtäimellä on tarkoitus vaikuttaa kuntien ja valtion talousarvioihin.” (7)

”Vanhusasiavaltuutettu pyrkii kehittämään kuulemiskanavia ja verkostoitumaan eri tahojen kanssa.” (21)

”Vanhusasiavaltuutetun työ on ennaltaehkäisevää vaikuttamistyötä.” (24)

Useasta artikkelista käy esille, että vanhusten *aseman vahvistaminen* on osa valtuutetun työtä. Vanhusten asemaa valtuutettu pyrkii vahvistamaan edistämällä heidän juridista asemaansa ja myös vahvistamalla heidän asemaansa

elinympäritöissään. Suuren yleisön solidaarisuuden herättäminen vahvistaisi vanhusten asemaa.

”Haluan vaikuttaa lainsäädäntöön...” (16)

”Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä on vanhusten edun, oikeuksien ja hyvinvoinnin edistäminen ennaltaehkäisevästi yhteiskuntapolitiikan keinoin.” (13)

”Vanhusasiavaltuutettu toimii vanhusten aseman ja oikeuksien vahvistamiseksi.” (10)

Lähes jokaisessa artikkelissa on mainittu jollakin tapaa *imagotyö*. Huolina nousevat hoiva-alan heikko vetovoima, yleinen kielteinen suhtautuminen vanhuuteen ja vanhenemiseen sekä vanhuuteen liittyvän julkisen keskustelun negatiivinen vire. Artikkeleissa *imagotyö* on iso osa vanhusasiavaltuutetun työnkuvaa.

”Lisäksi alalta pitäisi haihduttaa negatiivinen vire.” (9)

”Työn painopiste on... ja asenteiden muuttamisessa.” (6)

”Taloukasvua, dynaamisuutta ja nuorekkuutta korostava kulttuuri tuottaa vanhuskäsityksen, jossa raihnaistuminen on epäonnistunutta vanhenemista.” (18)

Neuvontaa vanhusasiavaltuutetulta tarvitsevat niin vanhukset, omaiset, työntekijät kuin kuntien luottamusmiehetkin. Neuvonnan kysyntää lisäävät ”pirstaleiset” vanhuspalvelut, selkeiden ohjeiden ja subjektiivisten oikeuksien puuttuminen. Vanhusasiavaltuutettu ei kuitenkaan anna ratkaisuja yksittäisiin ongelmiin.

”Kysymyksiä on tullut mm. palvelujärjestelmästä, tilakysymyksistä, sitomisista, lukitsemisista, asuntoasioista, kaatumisista, perintöasioista, kuolemista, kuljetuspalveluista ja maksuasioista.” (30)

”Yhteydenottoja on tullut myös liittyen dementoituneiden ihmisten kohteluun.” (18)

”Yhteydenottoja ja neuvontapyyntöjä...tullut. Niiden perusteella ihmisiä huolestuttavat ikääntyneiden kohtelu ja itsemääräämisoikeus.” (6)

Ennaltaehkäisevällä työllä (ei lainvalvonta) tarkoitetaan sitä, että vanhusasiavaltuutettu ei tee jälkikäteistä lainvalvontaa. Jälkikäteinen lainvalvonta edellyttäisi asemaa, joka olisi laissa säädetty (ks. kappaleet Lapsiasiavaltuutettu, Vähemmistövaltuutettu ja Tasa-arvovaltuutettu).

”Vanhusasiavaltuutettu ei ole viranomainen, eikä hän tee jälkikäteistä lainvalvontaa...” (1) (22)

”...tehtäviin ei kuulu olla lainvalvoja, joka muuttaisi jo tehtyjä päätöksiä.”(6)?

TAULUKKO 2. Vanhusasiavaltuutetun tehtävät artikkelien mukaan

Vanhusasiavaltuutetun tehtävät:
Kohtaaminen
Vaikuttamistyö
Aseman vahvistaminen
Imagotyö
Neuvonta
Ennaltaehkäisevätyö (ei lainvalvonta)

Vanhusasiavaltuutettu ei ratkaise yksittäisiä tapauksia, eikä valvo lakien toteutumista. Esimerkiksi lapsiasiavaltuutettu ei myöskään ratkaise yksittäisiä tapauksia.

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on yleisemmällä tasolla puhua lasten puolesta, edistämällä lasten asemaa ja oikeuksia Suomessa. Vanhusasiavaltuutetun työnkuva on samantyyppinen, vanhusasiavaltuutettu toimii lähinnä yleisellä tasolla.

Lapsiasiavaltuutetun tehtäviin kuuluvat muun muassa yhteydenpito lapsiin ja nuoriin ja heiltä saadun tiedon välittäminen päättäjille. Vanhusten kohtaaminen on muodostunut tärkeäksi osaksi myös vanhusasiavaltuutetun työnkuvaan. Ilman virallista asemaa päättäjien on kuitenkin mahdollista sivuuttaa vanhusasiavaltuutetun esille nostamat asiat.

7.2 Vanhusasiavaltuutetun tarve

Pääkysymykseen millainen on tarve vanhusasiavaltuutetulle sisältyvät seuraavat osa-alueet:

- kuuleminen ja kohtaaminen,
- tiedottaminen, neuvonta ja opastaminen,

- imagotyö,
- valvonta ja edunvalvontatyö,
- muutosten ennakointi,
- osallistuminen lainsäädäntöyöhön, vaikuttamistyö, yhteiskunnallinen keskustelu,
- osallisuuden lisääminen ja aseman vahvistaminen,
- osaamisen ja perimätiedon säilyttämistyö,
- kehittämistyö.

Tarpeita nousi kaikista neljästä artikkeliryhmästä. Lähtökohdan ollessa se, että mikään virallinen taho ei suoranaisesti aja vanhusten asemaa ja oikeuksia, voidaan olettaa, että vanhusasiavaltuutettu voisi, joko valtakunnallisena virkamiehenä tai alueellisena/paikallisena vanhusasiamiehenä, olla se taho joka pyrkisi vastaamaan esille nouseviin tarpeisiin.

Vanhusten *kuulemiselle ja kohtaamiselle* olisi artikkelien mukaan tarvetta. On vanhuksia joilla ei ole ketään omaisia ja läheisiä huolehtimassa heidän oikeuksistaan. Yksinäisistä vanhuksista ovat huolissaan vanhukset itse ja asiantuntijat. Artikkeleista käy ilmi, että solidaarisuudesta on puutetta ja myös, että sukupolvien väliset siteet ovat löystyneet ja siksi kuulemista ja kohtaamista kaivataan.

”Jos ei ole ketään, joka käy katsomassa, vanhus voi olla palvelujärjestelmässä hyvin orpo.” (3)

”...nyt olisi aika kuulla myös kaikkein heikoimpia vuodepotilaita.”(3)

Tiedottaminen, neuvonta ja opastaminen nousivat artikkeleista myös asioiksi, joille olisi tarvetta. Tietoa ja palveluita on tarjolla, mutta on olennaista, että ne olisivat saatavilla yksinkertaisesti ja selkeästi. Ei ole selvää, että vanhus löytää palvelut ja saa tarvitsemaansa tietoa helposti ja osaisi poimia tietotulvan seasta olennaisen. Monipuolista tiedottamista tarvitaan lainsäätäjien, kunnallisten virkamiesten, työntekijöiden, vanhusten ja omaisten välille.

”Valtuutettu toisi vanhusten näkökulmaa suunnitteluun ja päätöksentekoon.” (31)

”...kyseltävät asiat käsittelevät kaikkea mahdollisista perintöasioista tekohampaiden hukkumiseen ja palveluiden saamiseen.” (26)

”Järjestelmä on liian monimutkainen ja palveluja on vaikea saada.” (26)

”...jos vanhus kokee epätasa-arvoa ja puutetta oikeusturvassaan, hänellä ei ole ketään, jolle siitä kertoa.” (31)

Suuri tarve yhteiskunnassa olisi aineiston perusteella *imagotyölle*. Asenteet vanhuksiin ja vanhenemiseen yhteiskunnassa vaikuttaisivat olevan artikkelien mukaan alennustilassa. Sen sijaan tehokkuutta ja dynaamisuutta arvostetaan. Imagotyötä tulisi tehdä median kautta, vaikuttamalla päätöksentekoon ja ennen kaikkea ruohonjuuritasolla. Asennemuutos lähtee ihmisestä itsestään.

”Käytännön uudistusten lisäksi monet ihmiset toivovat yleistä asenneremonttia.” (20)

”Vanhuus ei ole tauti vaan luonnollinen osa elämää.” (33)

”Nuoria on vaikea saada perustyöhön ja heitä koetetaan houkutella keinoilla, jotka piilottavat vanhuuden heikkouden ja vanhenemisen: koulutusesitteisiin kuvataan aktiivisia ja pirteitä senioreja.” (18)

Kipeästi tarvittaisiin artikkeleiden perusteella viranomaisten *valvontaa* ja vanhukset tarvitsisivat *edunvalvontaa*. Koska lainsäädännössä ei ole vanhuksille nimettyjä subjektiivisia oikeuksia, tulisi varmistaa vähintäänkin vanhusten ihmisarvoinen kohtelu ja tasavertaisuuden toteutuminen.

”Vanhusten palvelut ovat äärettömän pirstaleisia ja erityistarpeiden tunnistaminen monin paikoin retuperällä.” (18)

”Suunnittelijoita ja selvittäjiä sosiaali- ja terveydenhuollossa riittää, mutta nyt tarvittaisiin väkeä vahtimaan, että edes nykyisiä määräyksiä noudatetaan.” (15)

Vanhustyössä tapahtuu suuria muutoksia juuri nyt ja myös lähitulevaisuudessa. Suurten ikäluokkien vanheneminen ja ikääntyneiden moninaistuvat tarpeet luovat paineita vanhustenhuoltoon. Vanhustenhuollon tila kunnissa on jo nyt lähes kestämaton. Artikkelien mukaan *muutosten ennakointia* tarvitaan, jotta yhteiskunnassa voitaisiin vastata vanhustyön kasvaviin haasteisiin.

”Ikääntymässä on tiedostava ja vaativa sukupolvi, joka halua vanhustenhuollolta jotain ihan muuta kuin laitoksiin alistumista.” (33)

”Suurten ikäluokkien eläköityminen luo niin suuren paineen julkisille palveluille, että ihmisten täytyy ottaa enemmän vastuuta toisistaan.” (20)

Vanhusasiavaltuutettua tarvittaisiin artikkeleiden perusteella vaikuttamaan vanhusten puolesta ja erikseen mainittuna osallistumaan lainsäädäntötyöhön sekä osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Huonokuntoiset vanhuksset eivät pysty itse osallistumaan yhteiskunnallisten asioiden hoitoon, eivätkä varsinkaan edesauttamaan lain säätämistä, jonkun on tehtävä se heidän puolestaan. Viime aikoina on käyty paljon keskusteluja vanhuksiin liittyen. Tutkimusaineiston perusteella olisi tarvetta monipuoliselle yhteiskunnalliselle keskustelulle. Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen olisi osa valtuutetun tekemää vaikuttamistyötä. Vanhusasiavaltuutettu voisi seurata vanhuksiin liittyvää keskustelua, tehdä keskustelunavauksia ja tuoda vanhusten ääntä julkisiin keskusteluihin.

”Tämä viranhaltija (vanhusasiavaltuutettu) osallistuisi myös lainsäädännön valmisteluun ja ohjaisi keskustelua näissä asioissa.” (4)

”Valtuutettu voisi tarkkailla esimerkiksi eläkkeiden tasoa ja vanhustenhoidon tilaa tehdä niistä parannusehdotuksia viranomaisille ja eduskunnalle.” (17)

”Hoitotyötä tekevät ihmiset eivät suostu enää vastaanpanematta hyväksymään sitä, että hyvinvointi-Suomessa sullotaan vanhuksia 5-6 samaan huoneeseen ja heitä makuutetaan tilojen puutteen takia jopa käytävillä loisteputkivalon alla.” (28)

”Vanhusasiat puhuttavat kovasti ympäri Suomen.” (21)

Artikkelien mukaan tarvittaisiin vanhusten osallisuuden lisäämistä ja aseman vahvistamista. Vanhusten aseman vahvistaminen ja osallisuuden lisääminen siitä näkökulmasta, että kyseessä on erityisryhmä, joka tarvitsee erityistä suojaa ja tukea.

”Seniori- ja vanhuskansalaisuuteen liittyy omanlaisiaan erityiskysymyksiä, joita nimenomaan vanhusasiavaltuutettu voi pohtia ja työstää.” (18)

”Pakko sanoa, mutta vanhuksset ovat yhteiskunnassamme vähempiarvoisia kuin muut.” (28)

”Myös monessa muussa asiassa (sen lisäksi, että heillä ei ole omaa valtuutettua) vanhukset ovat muihin ikäryhmiin verrattuna lapsipuolen asemassa.” (7)

Artikkelien mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa ihaillaan nuoruutta ja dynaamisuutta ja vanhuus on työnnetty marginaaliin. On vaarana kulttuurisesti arvokkaan *osaamisen ja perimätiedon* katoaminen. Tiedetään vanhuksilla olevan paljon katoamassa olevaa tietoa ja osaamista. Tulisi systemaattisesti avata väyliä perimätiedon ja osaamisen siirtämiseksi lapsille ja nuorille.

”Vanhukset ovat tärkeitä nuoremmille sukupolville, sillä heillä on paljon opetettavaa.” (20)

”Ikäihmisillä on paljon osaamista, se kannattaisi hyödyntää.” (22)

Artikkelien mukaan organisoitua ja arjenläheistä *kehittämistyötä* tarvitaan vanhustenhuollossa. Tarve olisi nimenomaan vanhuslähtöiselle (vs. organisaatiolähtöinen) kehittämistyölle. Yhteiskunnalliset muutokset, kuten kuntakentän liikehdintä ja laitospaikkojen vähentäminen asettavat paineita vanhustyöhön.

”Tutkimus ja kehittämistoimintaa tulisi Pauliina Takalan mukaan harjoittaa ennen kaikkea vanhusten hyvän elämän edistämiseksi, ei tutkimus- ja kehittämiss maailman ylläpitämisen vuoksi...” (18)

”Me puristamme kaikenlaisia mittareita. Paljon siinä on hyvääkin, mutta talouden ja tehokkuuden hakemisessa palvelujärjestelmä on pirstaloitunut eivätkä vanhusten tarpeet kohtaa nykyisen palvelujärjestelmän kanssa.” (16)

”Kotihoitoon on satsattava tulevaisuudessa...” (21)

Vanhusasiavaltuutetun virallistettu asema mahdollistaisi laajemman työnkuvan valtuutetulle. Esimerkiksi valvontaa ja edunvalvontaa ei voi tehdä ilman virallista asemaa. Tällä hetkellä vanhusasiavaltuutettu voi luoda lähinnä painetta päättäjille. Ilman lakisääteistä asemaa valtuutettu voi neuvoa ja suositella, muttei varsinaisesti valvoa lakien toteutumista.

7.3 Vanhusten ääni artikkeleissa

Tutkimuksen toiseen pääkysymykseen muodostui analyysissä kolme osa-aluetta, jotka ovat vanhusten ja omaisten ääni, Pauliina Takalan ääni ja muu asiantuntijääni (tai julkiseen keskusteluun osallistuvan henkilön ääni). Näiden osa-alueiden alle syntyi viisi kohtaa: *palvelujärjestelmä, ihmisoikeuskysymykset, itsemääräämisoikeus, asema yhteiskunnassa ja muut esille nousseet keskeiset sisällöt.*

Suurin osa artikkeleista nousseista asioista on vanhusasiavaltuutettu Pauliina Takalan esiin tuomia vanhusten ja omaisten huolia, joiden vuoksi häneen on otettu yhteyttä. Vanhusten ja omaisten yhteydenotot ja huolet ovat liittyneet pääsääntöisesti palvelujärjestelmän epäkohtiin ja vanhusten saamaan huonoon kohteluun viranomaisten taholta. Rinnastin vanhusten ja omaisten äänen yhdeksi pääluokaksi, koska artikkeleissa omaiset toivat ajatuksia arjen tilanteista, joissa vanhukset elävät.

Keskeiset ulottuvuudet ja sisällöt

Artikkeleista on havaittavissa, että *palvelujärjestelmän* tuottamat palvelut ja vanhusten tarpeet eivät kohtaa. Palvelujärjestelmän epäkohtia artikkeleissa nostavat esiin Takala, vanhukset ja omaiset sekä asiantuntijat. Palvelujärjestelmien jäykkyys ja kankeus eivät taivu vanhusten elämäntilanteiden muutoksiin. Myös omaishoidossa on paljon kehitettävää, etenkin kun kehityksen suunta on laitospaikkojen vähentämisessä ja kotihoidon lisäämisessä.

”Paula Risikon mielestä iso ongelma on se, että monissa kunnissa on tarjolla vain kotihoito ja terveyskeskuksen vuodeosasto, mutta ei mitään siltä väliltä.” (27)

”Ilmeisesti siellä käytiin vain katsomassa, onko mummo hengissä. Yhtään mitään siellä ei tehty, mutta joka käynnistä tuli kuitenkin lasku...” (25)

”Vaikka ikääntyvien ympärille on rakennettu palvelujen verkosto, jota vielä täydentävät vapaaehtoisten ja omaisten apu, eivät palvelut silti tavoita kaikkia. Etenkin syrjäseuduilla kotipalvelujen järjestäminen alkaa olla mahdotonta, ja ikääntyvät pakotetaan muuttamaan taajamiin.” (26)

”Kotihoidolta vanhukset odottavat perinteistä kotihoitoa, mutta kunta tarjoaa lähinnä sairaanhoitoa.” (32)

Vanhusten *ihmisoikeudet* ja *itseäänmääräämisoikeudet* eivät ole artikkelien mukaan Suomessa itsestään selvyys. Takalan mukaan keskustelua ja kysymyksiä herättävät esimerkiksi lääkitsemiset, lukitsemiset ja sitomiset, huono kohtelu ja perushoidon puutteet.

”Vanhusten perushoito voi olla aivan rempallaan: päivystykseen tulee palveluysiköissä asuvia vanhuksia, joilla on pitkät kynnet, iho rikki ja likaiset hiukset” (32)

”Esimerkiksi psyykenlääkkeillä tapahtuva vanhusten kemiallinen sitominen ei johdu pelkästään henkilökunnan määrästä, vaan koulutuksellisista puutteista, Kivelä toteaa.” (31)

Ihmisoikeuksiin kiinteästi kuuluva itseäänmääräämisoikeus on asia, jota vanhukset vanhusasiavaltuutetun mukaan toivovat. Useassa artikkelissa mainitaan, että vanhukset toivovat ennen kaikkea, että heidän ihmisarvoaan ja itseäänmääräämisoikeuttaan kunnioitettaisiin. Vanhusasiavaltuutettu toivoo vanhuksille lupaa vanheta, levätä ja lupaa luopua elämästään rauhassa. Yhteiskunnassa on paine kuluttamiseen ja tätä painetta vanhuksetkin joutuvat kokemaan.

”Ei vanhuksen tarvitse olla tehokas ja tuottava, jotta hän voi elää hyvää vanhuutta.” (8)

”Jokaisella pitäisi olla lupa rauhalliseen vanhenemiseen, ei vain markkinaodotusten kohteena olemiseen.” (16)

”Vanhukset toivovat ennen kaikkea itseäänmääräämisoikeutta ja kunnioittavaa kohtelua, Pauliina Takala sanoo.” (20)

Vanhusten *asema yhteiskunnassa* (tässä lainsäädännöllinen ja asiakirjoihin perustuva) tarvitsisi kohennusta. Takalan, vanhusten ja asiantuntijoiden esille tuomina nousevat tarpeet vanhusten lainsäädännöllisen aseman vahvistamisesta. Artikkelien mukaan tarvittaisiin joko vanhustenpalvelulaki tai vanhustensuojelulaki, joilla turvattaisiin

suojattomien vanhusten asemaa ja oikeuksia. Takalan mukaan myös hallituksen politiikkaohjelma on vanhusten osalta puutteellinen.

”Vaikka väestömme ikääntyy nopeasti, ikääntymisen ja vanhuuden kysymyksiin ei luotu politiikkaohjelmaa. Vanhuutta käsitellään puolen sivun verran terveyden edistämisen politiikkaohjelmassa eikä siellä mainita lainkaan sanaa vanha.” (32)

”Tarvitsemme pikaisesti erillisen vanhushuolulain, jotta riittävä hoito ja hoiva saataisiin taatuksi myös kaikkein heikoimmassa asemassa oleville, Takala toteaa painokkaasti.” (28)

Muut esille nousseet keskeiset sisällöt liittyvät niin taloushuoliin kuin ihan vanhusten kokemuksiin yhteisöllisyyden puutteesta ja yksinäisyydestä. Solidaarisuuden puute, suhteet sukulaisiin ja tulevaisuus huolettavat vanhuksia. Asiantuntijan mukaan eläkeläiset osallistuvat kansalais- ja eläkejärjestöjen toimintaan ahkerasti, mutta niiden volyymi ei riitä kuitenkaan konkreettisten parannusten aikaan saamiseksi vanhustenhuollossa. Vanhusten oikeuksien taakse pitäisi saada laajemmin kansan tuki. Vanhukset kaipaavat kotihoidolta perinteistä kodinhoitoa ja kohtaamista, mutta sitä järjestelmä ei tunnu tarjoavan. Sen sijaan kiireinen kotihoidon työntekijä käy nopeasti vanhuksen kotona pyörähtämässä: katsomassa onko akuuttia hätää ja lääkkeitä otettu.

Vanhuksilla on huoli siitä, riittääkö heille hoivaa ja asuntoja tulevaisuudessa, kun vanhusten määrä suhteessa muuhun väestöön kasvaa. Vanhukset tuovat esille vapaaehtoistyön merkityksen ja kehittämistarpeen. Takala korostaa kuitenkin sitä, ettei hoitohenkilökunta tai vapaaehtoiset voi korvata vanhuksen läheisiä. Hän tuokin esille, että omaisten on syytä katsoa peiliin ja ottaa vastuuta vanhuksistaan. Ensisijaisesti omaisilla pitäisi olla halu ottaa vastuu vanhuksista ja yhteiskunnan tulisi se mahdollistaa esimerkiksi parantamalla omaishoitajien asemaa.

”Edes lukuisat vanhus- ja eläkeläisjärjestöt eivät ole olleet riittävän voimakkaita, minkä vuoksi tarvitaan kansanliikkeenomaista painostusta, Kivelä sanoo.” (31)

”Monen vanhuksen elämää varjostaa yksinäisyys. Kansainvälistynyt maailma on kuljettanut nuoret kauas ja samalla sukupolvien välinen yhteys on katkennut.” (20)

”Vanhukset kaipaavat ennen kaikkea aivan tavallista kodinhoitoapua kuten räystääiden puhdistamista tai roskapussin viemistä, mutta juuri sitä kunnilla ei ole tarjota.

Yksityisen sektorin hintoihin taas valtaosalla ei ole varaa.” (25)

”Rahaa vanhusten hoitoon ei tunnu löytyvän mistään eikä vanhusten huonoon kohteluun ja hoidon suunnitelmalliseen laiminlyöntiin puutu kukaan.” (4)

Vanhusten huolet ja turvattomuuden kokemukset ovat yleisiä. Jokaisen tapahtuneen kaltoin kohtelun takana on todellisia ihmisiä ja oikeaa hätää. Apua ja tukea tarvitsevat vanhusten lisäksi väsyneet vanhustyöntekijät ja neuvottomat omaiset. Vanhusten turvattomuuden kokemukset ovat yhtä vakavasti otettavia kuin muidenkin ihmisten. Jotakin on tehtävä, että turvallinen vanheneminen olisi jokaiselle mahdollista. Ilman lainsäädännön muutoksia vanhusten asema tuskin paranee.

7.4 Uutisoinnin fokus artikkeleiden alku- ja loppupuoella

Alkupuolella uutisointia esitellään vanhusasiavaltuutetun toimintaa. Artikkeleissa määritellään miten vanhusasiavaltuutettu tekee työtään, ja niissä tuotiin esille mitkä asiat ovat työn kokonaisuuden kannalta tärkeitä ja merkityksellisiä. Uutisoinnin alusta asti vanhusasiavaltuutetun viesti on ollut hyvin selvä: toimia vanhusten silminä, korvina ja suuna. Tämä viesti on punaisena lankana läpi uutisoinnin.

”Hän (vanhusasiavaltuutettu) aikoo vanhusväestön äänenvahvistimeksi, asenteiden muuttajaksi, joka hakee keski-ikäisiltä solidaarisuutta ikääntyneitä kohtaan.” (9)

”Vanhusasiavaltuutettu haluaa parantaa vanhusten elämänlaatua ja raivata asenneilmastoa, sillä ikäihmisiä on tulevaisuudessa paljon ja heistä on pidettävä huolta. Vanhusasiavaltuutetun tehtävänä on toimia vanhusten aseman ja oikeuksien vahvistamiseksi. Hän pitää yhteyksiä eri tahoille, tuo julkisuuteen vanhusten tarpeet ja herättelee ihmisiä arvokeskusteluun. Hän myös seuraa lainsäädäntöä, tiedotusvälineitä ja viranomaisten toimintaa, tekee aloitteita antaa lausuntoja ja ottaa kantaa.” (10)

Uutisoinnin loppupuolella artikkeleissa tuodaan esille vanhusasiavaltuutetun näkemyksiä erilaisiin vanhustenhoidon kysymyksiin sekä tuodaan selkeämmin esille vanhusasiavaltuutetun viran perustamistarvetta ja vanhustalpalvelulain tarvetta. Vaikka

artikkeleissa esitellään vanhusasiavaltuutetun toimintaa, ei se ole enää artikkeleiden pääasiallinen sisältö. Loppupuolen uutisissa on tarkentunut se, millaisia konkreettisia muutoksia tulisi tehdä, jotta vanhusten asema yhteiskunnassa paranisi.

”Hän (Pauliina Takala) kehottaa miettimään miksi yhteiskunta ei pidä huolta heikoimmista, vanhuksista, lapsista ja vammaisista.” (27)

”Tarvitsemme pikaisesti erillisen vanhuspalvelulain, jotta riittävä hoito ja hoiva saataisiin taatuksi myös kaikkein heikoimmassa asemassa oleville, Takala toteaa painokkaasti.” (28)

”Senioriliike vaatii Suomeen vanhusasiavaltuutettua.” (31)

”Tarvitsemme Suomeen virallisen vanhusasiavaltuutetun, joka pitää esillä myös niiden ääntä, joiden puoleen juuri kukaan ei katso ja joiden ääni ei kuulu. Valtuutetun pitäisi olla heidän silminä, korvina ja suunaan.” (32)

”Takala edistää vanhuspalvelulakia.” (33)

Vanhusasiavaltuutetun toimintamallin kehittäminen on herättänyt paljon keskustelua ja pohdintoja. Uuden toiminnan saaminen valtion budjettiin on pitkä prosessi, varsinkin nykyisessä taloustilanteessa. Vanhusasiavaltuutettu-hanke on osaltaan ollut luomassa painetta yhteiskunnalliselle keskustelulle vanhusasiavaltuutetun viran perustamiseksi.

8 POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena on hyödyttää Vanhusasiavaltuutettu-hanketta loppuarvioinnissa (ja mahdollisen hankkeen jatkon suunnittelussa) sekä edistää osaltaan vanhusasiaa. Tutkimusaineistona oli hankkeeseen ja vanhusasiaan liittyvä artikkelikokoelma. Artikkelit on kerätty hankkeen aikana. Tutkimuksen pohdintaosuudessa en toista kaikkia yksityiskohtia vaan kokoon yhteen niitä asioita ja ajatuksia, jotka ovat mielestäni merkityksellisiä.

Vanhusasiavaltuutetun työ on vakiintunut hankkeen aikana *kentän* tarpeiden ja hankkeen suunnitelman pohjalta. Hankkeen toiminnan kuvaus ja artikkeleiden

välittämä kuvaus vanhusasiavaltuutetun työstä ovat pitkälti yhtäläiset. Artikkelien mukaan vanhusasiavaltuutetun työ koostuu kohtaamisesta, vaikuttamistyöstä, vanhusten aseman ja imagon vahvistamistyöstä, neuvonnasta ja ennaltaehkäisevästä työstä. Vanhusasiavaltuutettu ei toimi lainvalvojana.

Eliniän lisääntyminen, kohonnut elintaso ja lääketieteen kehittyminen ovat tuoneet mukanaan tarpeen uusille toimenpiteille vanhustyön kehittämiseksi. On syntynyt tarve keskustella mahdollisista lakimuutoksista ja vanhusasiavaltuutetun viran perustamisesta. Tarve vanhusasiavaltuutetulle nousee niistä yhteiskunnan epäkohdista, joihin kaivataan muutosta. Vanhukset eivät pysty itse ajamaan asemaansa yhteiskunnassa ja siksi he tarvitsevat puolestapuhujia. Tutkimuksen perusteella vanhusasiavaltuutettua tarvittaisiin kuulemaan ja kohtaamaan vanhuksia, tiedottamaan, neuvomaan ja opastamaan, vanhustyön imagon kohottajaksi, valvojaksi ja edunvalvojaksi, ennakoimaan muutoksia, lainsäädäntötyöhön, vaikuttamistyöhön ja avaamaan yhteiskunnallista vanhuksiin liittyvää keskustelua, lisäämään vanhusten osallisuutta ja vahvistamaan heidän asemaansa, osallistumaan vanhusten osaamisen ja perimätiedon säilyttämiseen sekä ohjaamaan ja osallistumaan vanhustenhuollon kehittämistyöhön. Valtakunnallisena, virallistettuna instituutiona vanhusasiavaltuutetulla olisi aseman, joka mahdollistaisi vanhusten aseman vahvistamisen. Yksi ihminen ei pysty tekemään vanhusasiavaltuutettuna mahdollisia, mutta jos hänellä on takanaan laki ja kansan solidaarisuus niin muutoksia voisi syntyä.

On ilmeistä, että kiireinen ja tehokkuusvaatimusten täyttämä elämän rytmi mahdollistaa sen, että ihmisten on helppo elää arkeaan kohtaamatta toista ihmistä. Hauraiden ja huonokuntoisten vanhusten sivuuttaminen laitoksiin siivoaa piiloon ongelman, jota ei haluta nähdä jokapäiväisessä elämässä. Yleistä asennemuutosta tarvittaisiin kautta linjan: lainsäädännön ajantasaistamisesta jokapäiväisiin arjen tilanteisiin.

Onko Suomen kansa vielä valmis vanhusten aseman paranemiseen antamalla audienssin lainsäätäjille niihin muutoksiin, joita tarvitaan vanhusten aseman parantamiseksi. Asenne vanhuuteen on vinoutunut: vanhuus halutaan kieltää, vanhuus halutaan teljetä laitoksiin ja vanhukset ovat kuluerä, joka vain kasvaa

tulevaisuudessa. Vaikuttaisi siltä, että jos olisi tahtoa ja asennetta enemmän voitaisiin kohentaa vanhusten elämänlaatua merkittävästi.

Artikkeleissa kuuluu vanhusten ääni ja vanhusten ääntä käyttävät vanhusten itsensä lisäksi omaiset, vanhusasiavaltuutettu Pauliina Takala sekä muut asiantuntijat ja keskusteluun osallistujat. Keskeisiä esille nousseita ulottuvuuksia ovat palvelujärjestelmän epäkohdat, vanhusten ihmisoikeudet ja itsemääräämisoikeus, vanhusten asema yhteiskunnassa ja muut esille nousseet keskeiset sisällöt kuten vanhusten taloudelliset huolet, yksinäisyys ja yhteisöllisyyden puute.

Tämän hetken vanhukset eivät vaadi ympärilleen loistoa ja yltäkylläisyyttä. He eivät ole sellaiseen tottuneet. Sen sijaan he toivovat itsemääräämisoikeutta, arvostusta, kohtuullista toimeentuloa ja huolenpitoa. Vaatimukset eivät ole mahdottomia. Vanhukset eivät kaipaa taulutelevisioita, säännöllisin väliajoin uusittavaa sisustusta huoneistoonsa, uutta pelikonsolia, kausikorttia imagolle sopivaan kuntosaliin eivätkä muutakaan kulutusylellisyyksiä.

Globalisaatio on muuttanut suomalaisten elämää siten, että perheenjäsenet voivat elää hyvinkin kaukana toisistaan. Sukupolvien väliset siteet ovat löystyneet. Siinä vaiheessa, kun vanhus alkaa tarvita hoivaa ja huolenpitoa voivat omaisten elämäntilanteet olla sellaisia, että vastuuta omasta vanhuksesta ei voida ottaa. Toisaalta vanhuskaan ei halua olla taakkana omille lapsilleen vaan kärsii mieluummin laitoksen yksinäisyydessä kuin aiheuttaa vaivaa sukulaisille. Vanha sanonta, poissa silmistä poissa mielestä, on osuva tämän asian yhteydessä. Jos tunneside on väljä tai sitä ei ole, on vanhus ja vanhuus helppo sivuuttaa ja sulkea pois elämästä. Vanhuuden sivuuttamista tapahtuu yksilö ja yhteisötasolla.

Ihmiset ovat vieraantuneet luonnosta ja luonnollisesta elämäkulusta. Siellä missä on elämää, siellä on myös kuolema läsnä. Etiikan ja yhteiskuntafilosofian tohtori Timo Airaksinen (2002, 207) on pohtinut vanhuutta ja kuolemaa seuraavasti:

Elleivät vanhukset suostu elämään, heidät pakotetaan elämään.

Ylenpalttinen lääkitys, lukitut ovet ja leposide pitävät levottomat

aloillaan ja torjuvat turhaa masennusta ja epätoivoa, joka usein vaivaa

vanhoja. Ellei vanhus ymmärrä, että vanhukset ovat luopuneet oikeudestaan kuolla, hänet pakotetaan tilanteeseen, jossa tuosta oikeudesta ei enää ole puhuttakaan... Sanoin jo edellä, että vanhusten oikeudet ovat luovuttamattomia. Jos näin on, vanhuksen oikeus kuolla on edelleen voimassa, vaikka vanhusten sanotaan tämän asian myöntäessään asettuneen hoitajien etiikan kannalle. Tämä kuitenkin edellyttää, että vanhukset ovat luopuneet oikeudestaan, joka on mahdotonta, jos oikeudet ovat luovuttamattomia.

Kun vanhusasiavaltuutettu on kiertänyt tilaisuuksissa ja tavannut ihmisiä ympäri Suomen, on viety myös viestiä siitä, että ihmisarvo on ja pysyy loppuun saakka. On tärkeää, että omaiset, vanhushuollon työntekijät, vanhus- ja eläkeläisjärjestöt ja asiantuntijat puhuvat vanhusten puolesta. En halua asettaa vanhuksia vastakkain minkään muun väestön osan kanssa tai verrata vanhusten tilannetta muiden ryhmien asemaan. Ihmisarvo on luovuttamaton arvo, joka säilyy läpi elämän ja jota tulee kunnioittaa kaikissa tilanteissa. Ei ole tarpeen arvottaa ihmisen arvoa minkään seikan, kuten esimerkiksi iän, sukupuolen tai ihonvärin perusteella.

Uutisoinnin fokus artikkeleiden alku- ja loppupuolella muuttui jonkin verran. Uutisoinnin alkupuolella painopiste oli vanhusasiavaltuutetun toiminnan esittelyssä ja loppupuolella uutisointia oli enemmän kysytty vanhusasiavaltuutetun näkemyksiä vanhustenhuollon tilaan liittyen. Myös vaatimukset vanhushuolusta, vanhusasiavaltuutetun viran perustamisesta ja muuten vanhusten aseman parantamisesta olivat konkreettisempia.

Tutkimuksen edetessä ja aineiston tullessa tutummaksi, ote aineistoon syventyi ja monipuolistui. Huomasin, että aineistoa voisi pyöritellä loputtomiin etsien ja löytäen. On vedettävä raja siihen, että tämä on suhteellisen suppea opinnäytetyö, jossa harjoitellaan tutkimuksen tekemistä ja on osattava jättää kaikki mikä ei ole tutkimuksen kannalta olennaista, käsittelyn ulkopuolelle.

Tämän tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden tarkastelussa on otettava huomioon, että tutkimus on ensimmäinen varsinainen tutkimusprosessini ja siksi vasta tutkimuksen teon opettelua ja hyvien tutkimuseettisten käytänteiden sisäistämistä. Se

miten sisällönanalyysiä sovellettiin tässä tutkimuksessa, oli metodiin tutustumista, oppimista ja harjoittelua. Olosuhteiden vuoksi jouduin tekemään tutkimuksen melko itsenäisesti tukeutuen tutkimuskirjallisuuteen. Jos olisi ollut mahdollisuus saada ohjausta tutkimuksen kaikissa vaiheissa (nyt sitä oli tarjolla tutkimuksen alkuvaiheessa ja tutkimuksen lopussa) olisi raportoinnista voinut tulla syvempi ja johdonmukaisempi. Olen pyrkinyt tekemään tämän opinnäytetyön noudattamalla hyviä tutkimuseettisiä käytänteitä.

Vaikka tässä opinnäytetyössä on syvennytty suomalaisen yhteiskunnan selkeään epäkohtaan, en ole tehnyt työtä negatiivisessa hengessä. Päälimmäisenä tunteena itselleni jää tämän työn tekemisestä ilo. Ilo siitä, että olen saanut niin paljon työn tekemisestä ja uusien näkökulmien avautuminen on rikastuttanut elämääni. Olen myös saanut kurkistaa sellaiseen elämänvaiheeseen, joka itselläni on vielä arvoituksellisena edessä päin.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, miksi Keski-Suomen sosiaaliasiamies saa vain vähän yhteydenottoja vanhuksilta ja omaisilta. Tähän liittyen voisi tutkia myös onko vanhusten helpompi ottaa yhteyttä vanhusasiavaltuutettuun kuin sosiaaliasiamieheen.

LÄHTEET

Adressi vanhusasiavaltuutetun perustamiseksi. 2008. Senioriliikkeen sivut. Viitattu 14.8.2009. [Http://www.senioriliike.fi](http://www.senioriliike.fi), adressi.

Brax, T. 2009. Oikeusministeri Tuija Brax presidenttifoorumissa. Valtioneuvoston sivut. Viitattu 16.6.2009 ja 15.7.2009. [Http://www.valtioneuvosto.fi](http://www.valtioneuvosto.fi), ajankohtaista, puheet.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3.p. Jyväskylä: Vastapaino.

Essayah, S. 2006. Täysistunnon pöytäkirja 127/2006 vp 5.12.2006. Laki ikääntymisen vuoksi annettavista palveluista ja hoidoista. Lakialoite 159/2006.

Hallituksen ihmisoikeuspoliittinen selonteko. 2006. Suomen ulkoasiainministeriön sivut. Viitattu 15.7.2009. [Http://formin.finland.fi](http://formin.finland.fi), ihmisoikeudet, ihmisoikeudet Suomessa.

Hallitusohjelma. 2007. Valtioneuvoston sivut. Viitattu 18.8.2009. <http://valtioneuvosto.fi>, nykyinen hallitus, hallitusohjelma.

Hiukan historiaa. 2007. Tasa-arvovaltuutetun sivut. Viitattu 4.4.2009. [Http://www.tasa-arvo.fi](http://www.tasa-arvo.fi), tehtävät, historiaa.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15.p., uud. p. Hämeenlinna: Tammi.

Ikäihmisten palvelujen laatusuositus. 2008. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja.

Julkunen, R. 2008. Ikä ideana ja tutkimuskohteena. Teoksessa Kuluerastä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Toim. A. Suomi & S. Hakonen. Juva: 15-30.

Jyrkämä, J. 2007. Ikääntyminen, nyky-yhteiskunta ja tulevaisuus. Turvaa sosiaalista tukea, ikäsortoa ja syrjäytymistä. Viitattu 24.3.2009. [Http://www.ykliitto.fi/maakansa/ikaihmi/5-ikaantymi.html](http://www.ykliitto.fi/maakansa/ikaihmi/5-ikaantymi.html).

Jääskeläinen, A. 2004. Vaiennettu ääni. Viekö vanhuus yksilön arvon? Teoksessa Vanhuksen äänen kuuleminen. Toim. H. Kankare & H. Lintula. Tampere: Tammi, 82–93.

Kananoja, A., Niiranen, V. & Jokiranta, H. 2008. Kunnallinen sosiaalipolitiikka. Osallisuutta ja yhteisvastuuta. Juva: PS-kustannus.

Kirkkohallitus. 2006. Lausunto professori Sirkka-Liisa Kivelän Geriatrisen hoidon ja vanhustyön kehittämisen raportista. Lausunto 19.9.2006. Helsinki.

Kivelä, S-L. 2006. Geriatrisen hoidon ja vanhustyön kehittäminen. Selvityshenkilön raportti. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Kuntien sosiaali- ja terveystieteiden palveluja säätelevät lait. 2001. Kuntaliiton kuntatiedon keskus. Viitattu 10.6.2009. [Http://www.kunnat.net](http://www.kunnat.net), lakiasiat, sosiaali- ja terveydenhuollon lakiasiat, artikkeleita.

L 8.8.1986/610. Laki tasa-arvovaltuutetusta ja tasa-arvolautakunnasta. Viitattu 17.6.2009. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Viitattu 10.6.2009. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), perustuslaki.

L 13.7.2001/660. Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta. 17.6.2009. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi), ajantasainen lainsäädäntö.

Lapsiasiavaltuutetun tehtävät. 2009. Lapsiasiavaltuutetun sivut. Viitattu 4.4.2009. [Http://www.lapsiasia.fi](http://www.lapsiasia.fi), perustietoa, tehtävät.

Lehto, M. 2003. Sosiaalipolitiikka ja hyvinvointivaltion tulevaisuus. Teoksessa Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Toim. M. Laitinen & A. Pohjola. Juva: PS-kustannus, 15–34.

Lehtonen, L. 2007. Vanhuksen subjektiivinen oikeus hoivapalveluihin. Gerontologia 3, 246–256.

Leinonen, A. 2008. Säpinää vanhusasioihin. Gerontologia 2, 108-110.

Määttä, P. 2008. Ottajia kyllä löytyy. Suomenmaa 25.4.2008, 9.

Oulun läänin rintamaveteraanien neuvottelukunta. 2008. Esitys valtioneuvostolle valtakunnallisen vanhusasiavaltuutetun viran perustamiseksi. Esitys 23.6.2008. Oulu.

Parkkinen, P. 2002. Suomen ja muiden unionimaiden väestön ikärakenne vuoteen 2050. Raportti. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Perus- ja ihmisoikeudet Presidenttifoorummin puheenaiheena. 2009. Suomen tasavallan presidentin sivut. Viitattu 22.6.2009. [Http://www.presidentti.fi](http://www.presidentti.fi), tiedotteet ja uutiset.

Perustietoa. 2008. Vanhusasiavaltuutetun sivut. Viitattu 17.6.2009. [Http://vanhusasia.fi](http://vanhusasia.fi), perustietoa.

Perustietoa. 2009. Lapsiasiavaltuutetun sivut. Viitattu 4.4.2009. [Http://www.lapsiasia.fi](http://www.lapsiasia.fi), perustietoa.

Peuhkuri, L. 2006. Turkulaisprofessori vaatii Suomeen vanhusasiamiestä. Turun Sanomat 3.10.2006. Viitattu 23.3.2009. [Http://www.turunsanomat.fi](http://www.turunsanomat.fi), arkisto.

- Päihdeasiakkaiden edunvalvoja. 2008. Päihdeasiamiehen sivut. Viitattu 4.4.2009.
[Http://www.paihdeasiamies.fi](http://www.paihdeasiamies.fi).
- Saarinen, E. 2007. Lehtikirjoittaminen ja yhteydenpito mediaan. Viitattu 15.6.2009.
[Http://www.sosiaalitieto.fi](http://www.sosiaalitieto.fi), viestintä, seminaariaineistot.
- Sarvimäki, A. 2007. Geroetiikka – eettinen näkökulma ikääntymiseen ja vanhuuteen. *Gerontologia* 3, 257–262.
- Selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta. 2004. Suomen ulkoasiainministeriön sivut. Viitattu 15.7.2009. [Http://formin.finland.fi](http://formin.finland.fi), ihmisoikeudet, ihmisoikeudet Suomessa, Hallituksen ihmisoikeuspoliittinen selonteko.
- Suomen senioriliike. 2008. Senioriliikkeen sivut. Viitattu 14.8.2009.
[Http://www.senioriliike.fi](http://www.senioriliike.fi).
- Taiveaho, S. 2008. Valtakunnallisen vanhusasiavaltuutetun viran perustaminen. Toimenpidealoite 2/2008 vp 12.2.2008.
- Takala, P. 2009. Kesää kaikille. Vanhusasiavaltuutetun sivut. Viitattu 24.6.2009.
[Http://vanhusasia.fi](http://vanhusasia.fi), ajankohtaista.
- Takala, P. 2009. YTM, vanhusasiavaltuutettu. Haastattelu 14.8.2009.
- Tapaninen, M. 2007. Sirkka-Liisa Kivelä: Vanhuus ei kieltämällä katoa. *Ihmisoikeusraportti* 15, 1, 8-10.
- Taustaa päihinänkuoressa. 2009. Lapsiasiavaltuutetun sivut. Viitattu 4.4.2009.
[Http://www.lapsiasia.fi](http://www.lapsiasia.fi), perustietoa, taustaa.
- Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on. 2009. Tasa-arvovaltuutetun sivut. Viitattu 4.4.2009. [Http://www.tasa-arvo.fi](http://www.tasa-arvo.fi), tehtävät.
- Tedre, S. Hoiva ja vanhuus. 2003. Teoksessa Seniori- ja vanhustyö arjen kulttuurissa. Toim. M. Marin & S. Hakonen. Juva: PS-kustannus, 57-71.
- Tietoa vähemmistövaltuutetusta. 2009. Vähemmistövaltuutetun sivut. Viitattu 4.4.2009. [Http://www.vahemmistovaltuutettu.fi](http://www.vahemmistovaltuutettu.fi), tietoa vähemmistövaltuutetusta.
- Uuden journalistin ohjeet. 2008. Suomen journalistiliiton sivut. Viitattu 15.6.2009.
[Https://www.journalistiliitto.fi](https://www.journalistiliitto.fi), journalistin ohjeet.
- Vanhusasiavaltuutetun toimintamallin kehittäminen -Ray:n projekti. 2008. Jyväskylän Sotainvalidien Asuntosäätiön toimintakertomus 2007 ja toimintasuunnitelma 2008. Jyväskylä.
- YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus. 1948. Viitattu 15.7.2009.
[Http://www.fredman-mansson.fi/yknioj.htm](http://www.fredman-mansson.fi/yknioj.htm).

LIITTEET

Liite 1. Artikkelikokoelma

1. Koillis-Häme 8.10.2007. Vanhuksille oma valtuutettu. Pekka Hyytinen. R2
2. Keski-suomalainen 10.10.2007. Keski-Suomeen maan ensimmäinen vanhusasiavaltuutettu. Ilona Noponen. R1
3. Viitasaaren Seutu 11.10.2007. Uusi äänitorvi auttaa vanhuksia. Ilona Noponen. R2
4. Helsingin Sanomat 17.10.2007. Suomeen tulisi perustaa seniorivaltuutetun virka. Mielipidekirjoitus. Pekka Auvinen. R4
5. Helsingin Sanomat 19.11.2007. Milloin vanhuksille saadaan oma asiamies? Mielipidekirjoitus. Carita Röpelin-Pitkänen. R4
6. EL sanomat 12/2007 N:ro 6. 4 a. Vanhusasiavaltuutettu aloittaa. Kirsi-Marja Nurminen. 4 b. Eläkejärjestöt tyytyväisiä uuteen kokeiluun. Päivi Kapiainen.
7. Wessmanni 19.12.2007. Jotta vanhuus ei tulisi yksin. Vanhusasiavaltuutetulla riittää työsarkaa. Hanna Lahtinen. R2
8. Suur-Jyväskylän Lehti 19.12.2007. Vanhusasiavaltuutettuna aloittava Pauliina Takala: ”Luonnollisesta elämäkkaaresta ollaan erkaannuttu.” Marjo Järvikylä. R1
9. Helsingin Sanomat 29.12.2007. Ensimmäinen vanhusasiavaltuutettu aloittaa työnsä ensi viikolla. Anna-Riitta Sippola. R1
10. Keski-suomalainen 29.12.2007. 8 a. Jokaisen on saatava olla vanha. 8 b. Vanhusasiavaltuutettu raivaa asenneviidakkoa. Maarit Lantto-Tolvanen. R1
12. Tukipotti 1/2008. 9 Vanhusasiavaltuutettu aloitti ikäihmisten asialla. R1
13. Talentia 1/2008. Vanhusasiavaltuutettu Keski-Suomeen. R1
14. Aamulehti 5.1.2008. Uusi supervaltuutettu saattaa saada syrjintävaltuutetun tehtävät. Kirsi Hölttä & Mar Kamaja. R2
15. Helsingin Sanomat 7.1.2008. Sosiaali- ja terveysala tarvitsee vahteja. Pääkirjoitus. R4
16. HelsinkiMissio 1/2008. Vanhusasiavaltuutettu Pauliina Takala haluaa antaa vanhuksille äänen. Jussi Mursula. R1
17. Keski-suomalainen 11.1.2008. Seniorit toivovat vanhusvaltuutettua. STT. R4

18. Gerontologia 2/2008. Säpinää vanhusasioihin. Anu Leinonen. R1
19. Suur-Jyväskylän lehti 6.2.2008. 19 a. Kolmannen iän kuluttajat kiinnostavat markkinoita. 19 b. Sivistynyt yhteiskunta arvostaa vanhuksiaan. Tarja Kovanen. R3
20. Sisä-Suomen Lehti 6.3.2008. Sivistynyt yhteiskunta arvostaa vanhusten viisautta. Tarja Kovanen. R3
21. Saarijärveläinen 9.4.2008. Ikäihmisille riittää aktiviteetteja. Riina Rautiainen. R2
22. Kotiseudun Sanomat 23.4.2008. Vanhusasiavaltuutettu neuvoo päättäjiä hyödyntämään vanhusten tietämystä. Tytti Ollila. R2
23. Suomenmaa 25.4.2008. 17 a. Vanhusten puolesta byrokratiaa vastaan. Vanhusasiavaltuutettua kiinnostavat ihmiset. 17 b. Asiat ja ystävät pitävät ikäihmiset virkein Uuraisilla. Pirkko Määttä. R2
24. Säynätsalon sanomat 30.4.2008. Vanhusasiat puhuttivat Säykissä. Jouni Pänkäläinen. R2
25. Avain 4/2008. a. ”Vanhusten tarpeet päätetään toimistoissa.” b. Kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa kotipalvelussa. Matleena Virkkunen. R3
26. Vanhustyö 5/2008. Pauliina Takala on vanhusten asialla. Kirsi-Marja Nurminen. R3
27. Kaleva 18.7.2008. 20 a. Riskko: Vanhuksille monipuolisempaa hoitoa. Ministeriö rahoittaa vanhustenhuollon suositusten juurruttamista kuntiin. 20 b. Laatusuosituksen nielevät miljoonia. Vanhusasiavaltuutettu Pauliina Takala epäilee, etteivät ministeriön laatusuositukset pure kunnissa. 20 c. Vanheneminen työnnetty marginaaliin. Arto Murtovaara. R3
28. Kumppanit 25.9.2008. Vanhusten hyvinvointiin ei panosteta riittävästi. Marja Leena Luukkonen. R3
29. Savon Sanomat 23.11.2008. Ikääntyvien äänelle vahvistin. Pirjo Ronkainen. R4
30. Suupohjan Seutu 4.12.2008. Vanhuus on luoja lahja niin kuin nuoruuskin. Hanne Välikangas. R2
31. Helsingin Sanomat 10.2.2009. Senioriliike vaatii Suomeen vanhusasiavaltuutettua. Leena Härkönen. R4
32. Sosiaaliturva 3/2009. Jos minulta kysytään -palstalla sosiaalipalveluiden käyttäjät kertovat ajatuksiaan sosiaalipalveluista. R2
33. Jyväskylän Kaupunkilehti 4.3.2009. Takala edistää vanhuspallulakia. Mikko Lundell. R3